राजश्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan-RIAP)

अन्तिम प्रतिवेदन

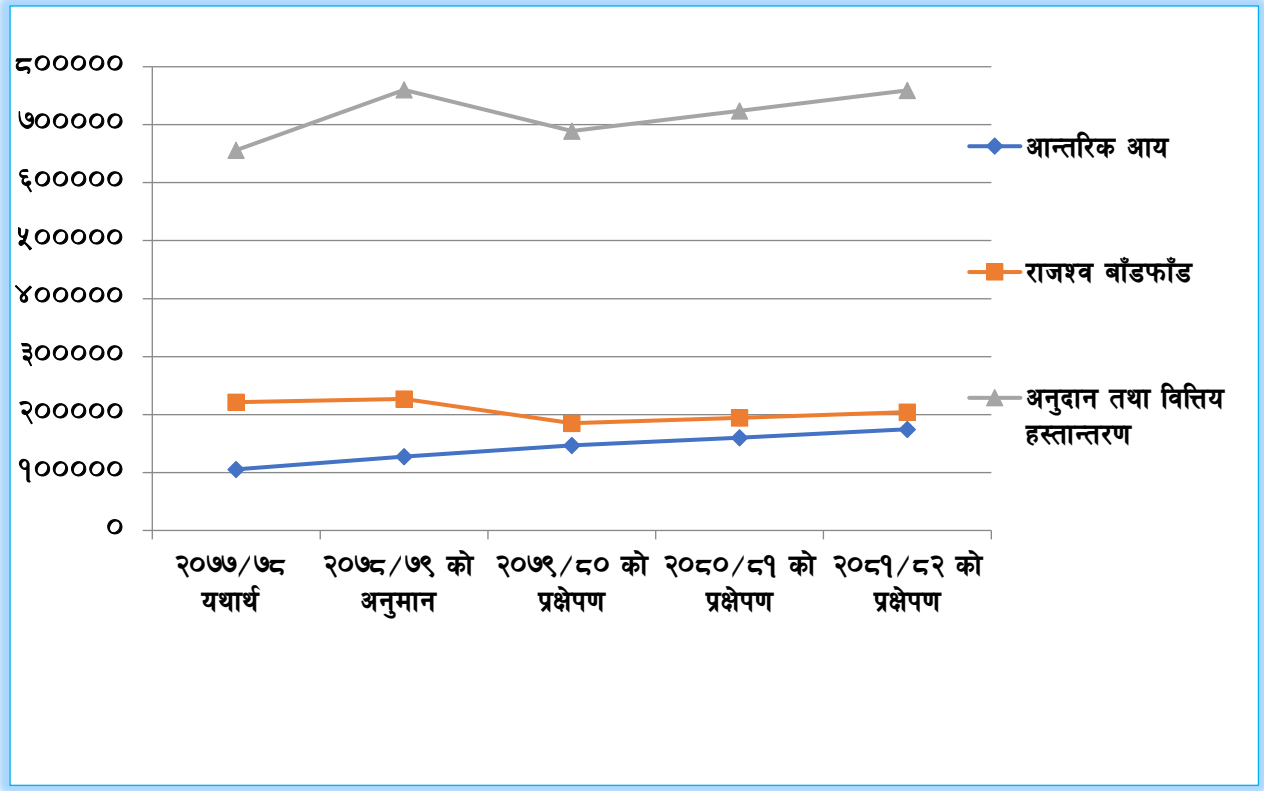

सुन्दरहरैंचा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

विराट चोक, मोरङ

२०७८

विषय सूची

परिच्छेद एक : परिचय १

१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य २
१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू २
१.४ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया ३
१.४.१ तयारी तथा समन्वय ३
१.४.२ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन ३
१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास ३
१.४.४ अभिमुखीकरण कार्यशाला आयोजना तथा सञ्चालन ३
१.४.५ तथ्याङ्क/सूचना संकलन तथा विश्लेषण ४
१.४.६ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा तयारी ५
१.४.७ मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल ५
१.४.८ राजस्व सुधार कार्यायोजना अन्तिम दस्तावेज तयारी ५
१.५ अध्ययनको सीमा ५

परिच्छेद दुई : राजश्व परिचालन सम्बन्धी नगरपालिकाको विद्यमान अवस्था ६

२.१ नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय ६
२.२ प्राकृतिक सम्पदा तथा स्रोतको अवस्था ८
२.३ प्रमुख पूर्वाधार तथा सुविधाको अवस्था ९
२.४ आर्थिक अवस्था १०
२.५ सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय उत्कृष्टता ११
२.६ नगरपालिकाको सम्पत्ती विवरण ११
२.७ संगठन तथा राजश्व प्रशासन १३

परिच्छेद तीन : नगरपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता १५

३.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था १५
३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था १५
३.१.२ कानुनी व्यवस्था १६
३.२ आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना २१
३.३ आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना २२
३.३.१ कर राजश्व २३
३.३.२ गैर कर राजश्व ३१

परिच्छेद चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था ४०

४.१ राजश्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण ४०
४.२ राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान ४०

४.३ आय संकलनको संस्थागत क्षमता ४१
४.३.१ राजश्व प्रशासन तथा परिचालनको अवस्था ४१
४.४ नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन ४३
४.४.१ आन्तरिक राजश्व संरचनाको अवस्था ४७
४.५ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू ४७

परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना ४८

५.१ राजश्व सुधारका क्षेत्रहरू ४८
५.२ राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान ४९
५.३ राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा ४९
५.४ बजेट अनुमान ५२

परिच्छेद छ : आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण ५३

६.१ राजश्व प्रक्षेपणका विधिहरू ५३
६.२ राजश्व संकलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आँकलन ५३
६.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण ५५
६.४ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण ५८

परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा ६१

७.१ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश ६१
७.२ आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण ६१
७.३ नतिजा तालिका ६२

परिच्छेद आठ : कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ६४

८.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन ६४
८.२ श्रोत व्यवस्थापन ६४
८.३ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ६४

अनुसूचीहरु ६७

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू ६७
अनुसूची २ : तथ्याङ्क र सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम ६८
अनुसूची ३ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति ७३
अनुसूची ४ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू ७४

तालिकासूची

तालिका नं. १ : नगरपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण ७
तालिका नं. २ : नगरपालिकाको जनसंख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण ८
तालिका नं. ३ : कृषि बजार तथा कृषि संकलन केन्द्र सम्बन्धी विवरण ९
तालिका नं. ४ : नगर क्षेत्रका सार्वजानिक शौचालय सम्बन्धी विवरण ९
तालिका नं. ५ : व्यवसाय सम्बन्धी विवरण १०
तालिका नं. ६ : सुन्दरहरैंचा नगरपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरू ११
तालिका नं. ७ : नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका जग्गा तथा भवन सम्बन्धी विवरण १२
तालिका नं. ८ : नगरपालिकामा रहेका निर्माण तथा सवारी साधन सम्बन्धी विवरण १३
तालिका नं. ९ : राजश्व परामर्श समितिको नामावली १४
तालिका नं. १० : प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाडफाट (प्रतिशतमा) १८
तालिका नं. ११ : स्थानीय र प्रदेश तह वीचको राजश्व बाडफाट १९
तालिका नं. १२ : मूल्य अभिवृद्धिकर, अन्तशुल्कको बाँडफाट २०
तालिका नं. १३ : आन्तरिक आय संकलनको विद्यमान अवस्था विवरण २१
तालिका नं. १४ : सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २३
तालिका नं. १५ : मालपोत कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २५
तालिका नं. १६ : घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २६
तालिका नं. १७ : व्यवसाय कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २७
तालिका नं. १८ : विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण ३०
तालिका नं. १९ : साना सवारी कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण ३१
तालिका नं. २० : वातावरणीय अध्ययन गरिएका उत्खनन स्थलहरू नदीजन्य पदार्थ बिक्री सम्भावना ३२
तालिका नं. २१ : बहाल विटौरी शूल्क सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण ३३
तालिका नं. २२ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण ३४
तालिका नं. २३ : व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण ३५
तालिका नं. २४ : सरकारी सम्पत्तिको बहालको सम्भाव्यता विश्लेषण ३६
तालिका नं. २५ : सफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण ३७
तालिका नं. २६ : पर्यटन शुल्कको सम्भाव्यता विवरण ३८
तालिका नं. २७ : :सार्वजनिक शौचालय प्रयोग शुल्क सम्बन्धी विवरण ३९
तालिका नं. २८ : नगरपालिकाको राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारी सम्वन्धी विवरण ४१
तालिका नं. २९ : विगतको घ आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था ४४
तालिका नं. ३० : कूल राजश्वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा) ४७
तालिका नं. ३१ : राजश्व सुधार कार्ययोजना ४९
तालिका नं. ३२ : आगामी आ.व.हरूका लागि राजश्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा) ५५
तालिका नं. ३३ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा) ५८
तालिका नं. ३४ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा) ६१

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान अनुसार राज्य संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने व्यवस्था छ। तीन तहले संविधान र कानून बमोजिम राज्यशक्तिको प्रयोग गर्न सक्ने स्पष्ट उल्लेख गरेको छ। नेपालको संविधानले अनुसूची-८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार र अनुसूची-९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ। जस अनुसार स्थानीय सरकारलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरू लगाउने र उठाउने अधिकार दिएको छ। स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ९ दफा ५५ देखि ६८ सम्म स्थानीय तहले प्रयेग गर्न पाउने आर्थिक अधिकार एवं यसका लागि कानूनी सिमा समेत निर्धारण गरेको छ। अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहले लगाउन पाउने कर, संकलन गर्न सक्ने राजश्व, प्राप्त गर्ने अनुदान, राजश्व बांडफांड तथा आर्थिक सहयोग सम्बन्धमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ। यी संबैधानिक र कानूनी प्रावधान अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र राजश्व संकलन, बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न सक्ने हुंदा यसलाई अझ व्यवस्थित र पारदर्शी ढंगबाट अधिकारको प्रयोग हुन आवश्यक पर्दछ।

मुलुकको परिवर्तित संरचना बमोजिम जनताको सबैभन्दा नजिक रहेको स्थानीय सरकारको निर्वाचन पछि जनताका आकांक्षा र चाहनाहरूमा उल्लेख्य वृद्धि भएको छ। यस अवस्थामा नगरपालिकाहरूले आ-आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गर्न र जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ। स्थानीय सरकारको विकास र प्रशासनिक खर्च धान्नका लागि र उनीहरूको राजश्व सामर्थ्य वृद्धि गर्न र स्थानीय तहहरूको आन्तरिक राजश्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नु अपरिहार्य भएको छ। यसका लागि स्थानीय तहको राजश्व अधिकारका संभावनाहरूको खोजी गर्ने, संभाव्य क्षेत्रको राजश्व परिचालनका लागि अवलम्वन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकिय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि नगरपालिकामा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको आवश्यकता पर्दछ।

यसै सन्दर्भमा मोरङ जिल्लाको सुन्दरहरैचा नगरपालिकाले प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र प्रदेश नं १ स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत नगर प्रमुख सहित निर्वाचित पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व शाखा तथा आर्थिक प्रशासन शाखाका कर्मचारीहरू समेतको सक्रिय उपस्थिति र सहभागिता एवं सहयोगमा नगरपालिकाको आगामी तीन वर्षको लागि यो राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ तयार पारिएको हो।

१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य

नेपालको संविधान र विभिन्न संघीय कानूनहरूमा स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्था गरिएका छन् । नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिनिधिहरू लगायत राजश्व संकलनमा संलग्न रहने कर्मचारीहरू समेतका लागि नगरपालिकाको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी संबैधानिक र कानुनी प्रावधानका बारेमा अझ वढी थप स्पष्ट पार्न, राजश्वका संभावित क्षेत्र पहिचान एवं क्षेत्र र दायरा विस्तार गरी आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने दिशामा राजश्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अवधारणा र महत्व बारेमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम उपयोगी हुने विश्वास गरिएको छ। राजश्व सुधार कार्ययोजनाले यस नगरपालिकाको राजश्व क्षमताको पहिचान गर्न समेत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछ। साथै यस अध्ययनबाट तयार गरिएको राजश्व सुधार कार्ययोजना नेपाल सरकार र राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगको लागि स्थानीय तहहरूलाई उपलव्ध गराउने विभिन्न प्रकारका अनुदान सम्बन्धी मापदण्ड र आधारहरू तयार गर्न सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा उपयोगी हुने हुंदा यो कार्ययोजना औचित्यपूर्ण देखिएको छ ।

१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू

सोच

नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन क्षमता सुधार सहितको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने

लक्ष्य

नगरपालिकाको राजश्व सुधारका सम्भाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान भई सुधारकालागि क्रियाकलापहरू तय भएको हुने ।

उद्देश्यहरू

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको सर्वोपरि उद्देश्य सुन्दरहरैचा नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्न योगदान पुऱ्याउनु हो भने तत्कालिन उद्देश्य नगरपालिकाको आन्तरिक राजश्वको परिचालनको विद्यमान अवस्थाको समीक्षा गर्ने र आन्तरिक स्रोतका सम्भावनाहरूको विश्लेषण गरी आगामी तीन बर्षको आन्तरिक आयको प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु रहेको छ। यो योजनाको विशिष्ट उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- नगरपालिकाको आर्थिक अधिकार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धमा नगरकार्यपालिकाका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, कर्मचारीहरू तथा राजश्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई नगरपालिकाको राजश्व अधिकार बारे अभिमुखीकरण गरी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- नगरपालिकाको विगत तीन वर्षको शीर्षकगत रुपमा आन्तरिक आयको अवस्था र प्रवृत्तिको विश्लेषण तथा राजश्वको प्रक्षेपण गर्ने
- नगरपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- राजश्व प्रशासनको नीतिगत, संस्थागत व्यवस्था, विलिङ्ग तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने ।
- नगरपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी राजश्व सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुदृढिकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- नगरपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आवश्यक सुधारका लागि सुझाव उपलब्ध गराउने ।

१.४ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यको सन्दर्भमा विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन (अनुसूचीमा दिईएका), आवश्यक फाराम तथा चेकलिष्ट तयार, तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन र विश्लेषण, समावेशी र सहभागितमुलक छलफल, परिचयात्मक बैठक तथा अभिमुखीकरण एवं कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना जस्ता विधि र प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको थियो । योजना तर्जुमाको कार्य दिग्दर्शनले निर्दिष्ट गरेका निम्न बमोजिमका विधिहरूको अवलम्वन गरी कार्ययोजना तयार पारिएको छ ।

१.४.१ तयारी तथा समन्वय

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रथम चरणमा नगरपालिकासंग समन्वय गरी कार्ययोजना तयारीकालागि छलफल गरियो । छलफलको क्रममा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गर्ने मिति तथा समय तय गरी सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी प्रक्रियाको बारेमा छलफल गरियो ।

१.४.२ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको प्रथम चरणमा विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरू संकलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मूख्य सामग्रीहरू **अनुसूची १** मा दिइएको छ ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास

सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास गरिएको थियो । नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्यक्रमको सन्दर्भमा तथ्याङ्क संकलनको लागि प्रयोग गरिएको फारम **अनुसूची २** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.४ अभिमुखीकरण कार्यशाला आयोजना तथा सञ्चालन

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ मा दिइएको विषयवस्तुको आधारमा यस नगरपालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण समिति र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजश्व संकलनमा संलग्न कर्मचारीहरू तथा करदाताका प्रतिनिधिहरूलाई २०७८ माघ २३

गते १ दिनको अभिमुखीकरण कार्यशाला सञ्चालन गरियो । अभिमुखीकरण कार्यशालाको सम्पूर्ण विवरण (प्रशिक्षक सहभागी र अन्य आवश्यक सूचनाहरू) प्रदेश तथा स्थानीय शासन कार्यक्रमको क्षमता विकास सूचना प्रणालीमा प्रविष्ट गरियो । अभिमुखीकरण कार्यक्रममा समावेश गरिने विषयवस्तुहरू तपशिलमा उल्लेख गरिए बमोजिम छन :

- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको परिचय
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको उद्देश्यहरू
- राजश्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- स्थानीय तहले राजस्व परिचालनका सवालहरू र अनुभव ।
- राजश्व संकलनमा भोगेका समस्या तथा समाधानका उपायहरूको पहिचान तथा नयाँ क्षेत्रहरूको पहिचान
- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्व
- स्थानीय तहको एकल तथा संयुक्त राजस्व अधिकार,
- राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया
- आर्थिक ऐनको आवश्यकता

१.४.५ तथ्याङ्क/सूचना संकलन तथा विश्लेषण

अभिमुखीकरण पश्चात नगरपालिकाको लेखाशाखा, राजश्व शाखा, जिन्सी शाखा, प्रशासन शाखा, योजना शाखा, सूचना प्रविधि शाखाबाट तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन गरियो । ती शाखाहरूबाट संकलन गरिएका सूचनाको विश्लेषण गरी नपुग तथ्याङ्कको पहिचान गरी राजश्वसंग सम्बर्नधित कर्मचारीसंग फोन सम्पर्क तथा नगरपालिकाको वेवसाईट, आर्थिक ऐन, आर्थिक विवरण र अन्य दस्तावेज र श्रोतबाट थप तथ्याङ्क संकलन गरियो । यस प्रक्रियामा देहायमा उल्लिखित क्षेत्रगत तथ्याङ्क एवं सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो :

- वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका
- चालु आ.व.का नीति तथा कार्यक्रमहरू
- चालु आर्थिक वर्षको अनुमानीत आय विवरण तथा आर्थिक ऐन,
- विगत आर्थिक वर्षहरूको यथार्थ आय विवरण,
- स्थानीय तहको राजश्व सबन्धी कानूनहरू
- प्रारम्भिक वातावरणीय प्रतिवेदन
- ठेक्का लागेका संझौता प्रतिवेदनहरू
- राजस्व परिचालनको नीतिगत, कानूनी र प्रशासनिक व्यवस्था सम्बन्धी विवरण,
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण,
- कर तथा गैर कर क्षेत्रहरूको शीर्षकगत दायरा, दर तथा कूल संकलनको संभावना,
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना ।

१.४.६ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा तयारी

माथि उल्लेखित अभिमुखीकरण कार्यशालाबाट प्राप्त भएको सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषणको आधारमा सरोकारवालासंग थप छलफल गरी राजश्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिवेदन तयार पारियो। मस्यौदा प्रतिवेदनलाई सरोकारवाला सबै पक्ष समक्ष प्रस्तुत गरी प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणलाई समावेश गरी राजश्व सुधार कार्ययोजनाको दिग्दर्शनमा दिइएको ढाँचा अनुसार राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम प्रतिवेदन तयार पारी कार्यपालिकाबाट अनुमोदन गराउन सहजीकरण गरिनेछ।

१.४.७ मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल

यसरी तयार गरिएको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई नगरपालिकाका सम्बर्नधित पक्षहरू समक्ष प्रस्तुत गरी आवश्यक सुझावहरू तथा पृष्ठपोषण संकलन गरिएको थियो। त्यहाँबाट प्राप्त सुझावहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेवनमा समावेश गरिएको थियो।

१.४.८ राजस्व सुधार कार्यायोजना अन्तिम दस्तावेज तयारी

नगरपालिकाका पदाधिकारीहरू, राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्वसँग सम्बनधित कर्मचारी आदिबाट प्राप्त सुझावहरू समावेश गरी प्रतिवेदनलाई अन्तिम रुप दिइएको थियो।

१.५ अध्ययनको सीमा

सुन्दरहरैचा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ :

- नगरपालिकाको प्रमुख आयश्रोतको रुपमा रहेको सम्पत्ति कर अनुमानका लागि साविक मालपोत कार्यालयमा रहेको नगर क्षेत्रभित्रको घर जग्गाको लगत नगरपालिकामा उपलव्ध नभएको कारण सम्पत्ति कर यति नै प्राप्त हुन सक्छ भन्ने ठोस आधारको अभावले सहभागीहरूले दिएको सूचना र अनुमानमा निर्भर रही सोही आधारमा तयार गरिएको छ।
- यस अध्ययन नगरकार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, नगरपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवाला पक्षहरूसँग गरिएको छलफल र कार्यशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो।
- राजस्व प्रक्षेपण गर्ने क्रममा कतिपय स्रोतहरूका करदाताको संख्या सम्बन्धी आधिकारिक आधार तथ्याङ्क प्राप्त हुन नसकेकोले सहभागीहरूले दिएको सूचनालाई आधार मानिएको छ।
- नगरपालिकाको बस्तुगत विवरण तयार भई नसकेको र सहभागीहरूमा सम्पूर्ण नगरस्तरीय तथ्याङ्क सम्बन्धी जानकारी हुन नसक्नुले पनि अध्ययनलाई सीमावद्ध गराएको छ।

परिच्छेद दुई
राजश्व परिचालन सम्बन्धी नगरपालिकाको विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाको राजश्व परिचालनसंग सम्बन्धित आन्तरिक तथा वाह्य पक्षहरूलाई यस परिच्छेद अन्तर्गत विश्लेषण गरिएको छ। विशेषत: नगरपालिकाको परिचय, आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था र हालका मुख्य सवालहरूलाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ। यसले नगरपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्नेछ।

२.१ नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

क) राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति

पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्र मोरङ जिल्ला अर्न्तगत पर्ने सुन्दरहरैंचा नगरपालिका कुनै समय मोरङ जिल्लाको सदरमुकाम समेत रहेको भनि विश्वास गरिएको हरैचा, पछि हरैचा गाविस, हरैचा गा.वि.स.बाट २०३९ सालमा निर्माण भएको ईन्द्रपुर गाविस र मृगौलिया गाविसहरूलाई मिलाएर नेपाल सरकारले मिति २०७१ साल वैशाख २५ गतेको निर्णय बमोजिम कोशीहरैंचा नगरपालिकाको गठन भएको थियो भने साविक दुलारी गा.वि.स. विभाजित भई २०३९ सालमा सुन्दरपुर गा.वि.स. र दुलारी गा.वि.स. कायम भएकोमा नेपाल सरकारको मिति २०७१ वैशाख २५ गतेको निर्णयबाट एकिकृत भई सुन्दरहरैचा नगरपालिका भएको हो।

ख) भौतिक, भौगोलिक अवस्थिति

जिल्ला सदरमुकाम विराटनगरबाट १९ कि.मी. दुरीमा रहेको सुन्दरहरैचा नगरपालिका मोरङ जिल्लाको पश्चिम भागमा भागमा पर्दछ। यसको केन्द्र साविकको कोशीहरैचा नगरपालिकाको कार्यालयमा राखिएको छ। १२ वटा वडामा विभाजन गरिएको यस नगरपालिकाको पूर्वमा बेलबारी नगरपालिका पश्चिममा सुनसरी जिल्ला, उत्तरमा केरावारी गाउँपालिका, दक्षिणमा ग्रामथाम गाउँपालिका र बुढीगंगा गाउँपालिका रहेका छन।

नेपाल सरकारले संघियता कार्यान्वयन गराउने क्रममा स्थानीय तहको संख्या घटाउने क्रममा साविक कोसीहरैंचा नगरपालिका र साविक सुन्दरदुलारी नगरपालिकाको सुखद समायोजनबाट बनेको हो। यस नगरपालिकामा १२ वटा वडा रहेका छन्भने यसको कुल क्षेत्रफल ११०.१६ वर्ग किलोमिटर रहेको छ।

ग) ऐतिहासिक चिनारी र नामाकरण

ऐतिहासिक कथनका आधारमा मानव बस्ती बस्नु अघि तराईको सम्पूर्ण क्षेत्र घना जंगलले ढाकिएको थियो। वि.सं. २०२१ सालमा भूमिसुधार ऐनले व्यवस्था गरेको जिमिदारी भूमि व्यवस्था सुन्दरपुर मौजाअर्न्तगत हालका मुर्गाटोली, घपटोली गाउँ र बलिया गाउँको केही क्षेत्र पर्दथ्यो। यसैको आधारमा २०३१ सालमा साजीलाला माध्यमिक विद्यालयले "सुन्दुरपुर" भनेर लेख्न थालेको पाइन्छ। खासगरी मृर्गाटोली नामभन्दा सुन्दरपुर भन्ने नाम जनजिब्रोमा सजिलो र राम्रो भएकोले २०३९ सालमा दुलारीबाट अलग भई यो यो गाविसको निर्माण हुँदा "सुन्दरपुर" भनेर नामाकरण भएको मानिन्छ। त्यसै गरी दुलारी गाउँ विकास समिति क्षेत्रपनि पूर्वको प्रवेशद्वारको रूपमा रहेको दुलारी बजार हो। नेपाल सरकारको मिति २०७१ साल बैशाख २५ गतेको निर्णयअनुसार पुन: सुन्दरपुर र दुलारी गा.वि.स. समेटी सुन्दरदुलारी नगरपालिका स्थापना भएको थियो। नेपाल

सरकारले संघियता कार्यान्वयन गराउने क्रममा स्थानीय तहको संख्या घटाउने क्रममा साविक कोसीहरैंचा नगरपालिका र साविक सुन्दरदुलारी नगरपालिकाको सुखद समायोजनबाट नेपालकै नगरपालिका नगरपालिका समायोजन भएर बनेको पहिलो नगरपालिकाको रुपमा सुन्दरहरैंचा नगरपालिकालाई लिन सकिन्छ। यस नगरपालिकामा १२ वटा वडा रहेका छन् भने यसको कुल क्षेत्रफल ११०.१६ वर्ग किलोमिटर रहेको छ।

घ) क्षेत्रफल, भूबनौट तथा भूउपयोग

यस नगरपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगलाई हेर्दा ६५.४२ प्रतिशत अर्थात सबैभन्दा धेरै खेतीयोग्य जमिनले ओगटेको छ। दोस्रोमा १८.८६ प्रतिशतमा वन जङ्गल आवास क्षेत्र रहेको छ। बसोबास क्षेत्रले ९.७६ प्रतिशत र खोलानालाले २.९३ प्रतिशत रहेको छ। यस सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. १ : नगरपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	भू उपयोग विवरण	क्षेत्रफल (व.कि.मी.)	प्रतिशत
१	कृषि	७१.८४	६५.४२
२	बागबनी	०.२९	०.२६
३	घाँसे तथा बाँझो क्षेत्र	२.०९	१.९०
४	डम्पिङ क्षेत्र	०.०६	०.०५
५	बन	१८.८६	१७.१७
६	उद्योग	०.११	०.१०
७	प्लटिङ क्षेत्र	१.६	१.४६
८	धार्मिक क्षेत्र	०.०३	०.०३
९	बसोबास क्षेत्र	९.७६	८.८९
१०	मिश्रित क्षेत्र	०.६७	०.६१
११	सुकुम्बासी क्षेत्र	०.५२	०.४७
१२	बिश्वविद्यालय	०.५८	०.५३
१३	सिमसार क्षेत्र	०.४८	०.४४
१४	खोलानाला	२.९३	२.६७
	जम्मा	१०९.८२	१००.००

स्रोत : भूसूचना प्रणालीमा आधारित नक्सा

ङ) जनसंख्या तथा घरपरिवार संख्या

यस नगरपालिकाको जम्मा जनसंख्या ८०५६२ रहेको छ। जसमध्ये महिला जनसंख्या ४२३१६ र पुरुष जनसंख्या ३८२४६ रहेको छ। यसरी हेर्दा प्रति १०० जना महिलामा पुरुषको जनसंख्या ११० मात्र रहेको छ। सबैभन्दा बढि जनसंख्या वडा नं. १० मा र सबैभन्दा कम जनसंख्या वडा नं. ८ मा रहेको छ। नगरपालिकामा रहेका परिवारको औषत आकार ४.२४ रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस नगरपालिकाको घरसंख्या २६६७७, परिवार संख्या ३०२१९ र जनसंख्या १२१३०५ रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को जनसंख्यासंग तुलना गर्दा यस नगरको जनसंख्या वृद्धिदर ४.१ प्रतिशत रहेको छ।

तालिका नं. २ : नगरपालिकाको जनसंख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	घरपरिवार संख्या	जनसंख्या			परिवारको	लैङ्गिक अनुपात	क्षेत्रफल वर्ग कि.मी	जनघनत्व(प्रति वर्ग कि.मी.
		महिला	पुरुष	जम्मा	औषत आकार	(प्रति १०० महिलामा पुरुष)		
१	१५७१	३४३१	३०५३	६४८४	४.१	११२	१३.०३	४९७.६
२	१६६६	३२६२	२९९३	६२५५	३.८	१०९	१२.४४	५०२.८
३	१२९१	३०२७	२७२२	५७४९	४.५	१११	७.८२	७३५.२
४	१४४९	३३००	२९८४	६२८४	४.३	१११	६.३४	९९१.२
५	१४४२	३३०३	२९५२	६२५५	४.३	११२	८.७४	७१५.७
६	१७४२	४०३७	३५०३	७५४०	४.३	११५	१२.७४	५९१.८
७	१५८४	३७२६	३२८५	७०११	४.४	११३	१०.२२	६८६
८	१३३८	२८४२	२३९६	५२३८	३.९	११९	८.५९	६०९.८
९	१८१०	३९२१	४१०५	८०२६	४.४	९६	१०.१४	७९१.५
१०	१९४१	४९१८	४२११	९१२९	४.७	११७	६.०४	१५११
११	१९८०	३८२५	३३२२	७१४७	३.६	११५	११.४२	६२५.८
१२	११९१	२७२४	२७२०	५४४४	४.६	१००	२.६४	२०६२
जम्मा	**१९००५**	**४२३१६**	**३८२४६**	**८०५६२**	**४.२**	**१११**	**११०.२**	**७३१.३**

स्रोत: सुन्दरहरैचा नगरपालिका पार्श्वचित्र २०७५

२.२ प्राकृतिक सम्पदा तथा स्रोतको अवस्था

क) नदीनाला र ताल, पोखरी

सुन्दरहरैंचा नगरपालिकाको पूर्व पश्चिम सिमाना किस्ती खोला र बुढी खोलाले छुट्याउछ। भौगोलिक कालखण्डको इतिहासमा यहाँ बग्ने साना र ठूला नदी, नालाहरू प्रशस्त पोखरी, ताल, तलैयाहरूको निर्माण हुन गएको छ। यहाँ भएका प्रमुख नदी, खोलाहरूमा बुढी खोला, गछियाखोला, लोहोन्द्रा खोला, भोर्जना खोला, तेलीया खोला, झरना खोला, सुकुना खोला,मधावा खोला, हसिना ताल रहेका छन। वर्षादको समयमा पहाडी भूभागमा पानी पर्दा पनि यिनमा बाढी आएको देख्न पाइन्छ। त्यसबेला बाढी र नदी कटानको समस्या देखिने गरेको छ। यस नगर भएर बग्ने मुख्य खोला बुढी खोला, गछिया खोला, लोहोन्द्रा खोलाले खोलाको किनारमा पर्ने वस्तीहरूमा भूक्षय तथा जमिन कटान गर्ने गरेको पाइन्छ।

ख) वन तथा जैविक विविधता

प्रदश नं १ को तराईको जिल्ला मोरङ वनजंगल र जैविक विविधताको दृष्टिकोणले सम्पन्न जिल्लाको श्रेणीमा पर्दछ। मोरङ जिल्लाको यस नगरपालिकामा कुल क्षेत्रफल ११०.१६ वर्ग किलोमिटर मध्ये १७.१७ प्रतिशत वन क्षेत्रको रुपमा रहि आएको छ। जुन राष्ट्रिय वन र सामुदायिक वन क्षेत्रको रुपमा रहेको छ।

ङ) ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, स्लेट, माटो

यस नगरपालिका क्षेत्रमा प्रमुख खोला तथा नदीहरूमा लोहन्द्रा खोला, बुढी खोला, गछिया खोला पर्दछन। यी खोलाहरूबाट वालुवा तथा गीट्टीको उत्खनन गरी बिक्री गर्न किने सम्भावना रहेको छ। त्यसैले पूर्व वातावरणीय परीक्षण गरी उक्त क्षेत्रमा उत्खनन् सम्बन्धी काम हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। हाल यी खोलाहरूका विभिन्न स्थानहरूबाट नदीजन्य पदार्थको बिक्री गरी राजश्व संकलन भइरहेको छ।

२.३ प्रमुख पूर्वाधार तथा सुविधाको अवस्था

क) व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

नगरपालिकामा विभिन्न बजारहरूबाट कृषि लगायत अन्य बस्तुहरूको (तरकारी, आलु, फलफूल तथा दैनिक उपभोग्य अन्य बस्तुहरू) बजारीकरण हुने गरेको देखिन्छ। नगरपालिकामा रहेका प्रमुख बजारहरू सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ:

तालिका नं. ३ : कृषि बजार तथा कृषि संकलन केन्द्र सम्बन्धी विवरण

क्रसं	कृषि बजारको नाम	बजारको किसिम
१	विराटचौक	किरानाका सामान, औषधि, इलेक्ट्रोनिक, कपडा, कृषि औजार, मल, किटनाशक, आदि
२	दुलारी बजार	किरानाका सामान, कपडा, कृषि औजार, मल, किटनाशक, आदि
३	खोर्साने	किरानाका सामान, कपडा, कृषि औजार, मल, किटनाशक, आदि
४	पशुहाट	पशुपंक्षी, किराना, कपडा, तेल आदि
५	गोठगाउँ बजार	किरानाका सामान, कपडा, कृषि औजार, मल, किटनाशक, आदि
६	हरैंचा बजार	किरानाका सामान, कपडा, कृषि औजार, मल, किटनाशक, आदि
७	ठडिया बजरा	किरानाका सामान, कपडा, कृषि औजार, मल, किटनाशक, आदि
८	बाँसबारी बजार	किरानाका सामान, कपडा, कृषि औजार, मल, किटनाशक, आदि
९	बेलेपुर बजार	किरानाका सामान, कपडा, कृषि औजार, मल, किटनाशक, आदि

स्रोत : सुन्दरहरैचा नगरपालिका वस्तुस्थिति विवरण, २०७५

ख) सार्वजनिक शौचालय

सुन्दरहरैंचा नगरपालिकामा नेपालकै नमूना सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरिएका छ। सार्वजनिक शौचालय भएको भवनमा धुम्रपान कक्ष, स्नान गृह, कपाल काट्ने शैलुन, पुस्तकालय, कफि शप, मिटिङ्ग हल जस्ता सुविधा उपलब्ध गराइएको छ। यस भवनमा सरसफाई गर्ने व्यक्तिलाई आवासको सुविधा समेत उपलब्ध गराइएको छ। यस शौचालयको सरसफाईको लागि आवश्यक पर्ने पारिश्रमिक शौचालय प्रयोग शुल्कबाट नै व्यवस्थापन गर्दै आइएको छ। शौचालय रहेको स्थान वडागत रुपमा देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ४ : नगर क्षेत्रका सार्वजानिक शौचालय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सार्वजनिक शौचालय भएको स्थान	वडा नं
१	हरैचा	१
२	गच्छा	७
३	सलकपुर	८
४	विराट चौक	९
५	खोसार्ने	१०

स्रोत : सरोकारवालासंगको छलफल, २०७८

२.४ आर्थिक अवस्था

क) व्यापार तथा व्यवसाय

यस नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालन भएका व्यापार व्यवसायहरूको विवरण नगरपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ मा उल्लेख भए बमोजिम किनारा पसल तथा व्यवसायी र तरकारी तथा फलफुल व्यवसायको संख्या २०० भन्दा बढि र मदिरा व्यवसाय, होटल व्यवसाय, सहकारी र खाजा तथा चिया पसल व्यवसायको संख्या १०० भन्दा बढि रहेको छ। यस नगरपालिकामा रहेको व्यवसायको पूर्ण विवरण तलको तालिकामा दिईएको छ।

तालिका नं. ५ : व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या
१	दुग्ध व्यवसायी	२४	३२	माटाका भाडा, मुकुण्डो तथा सेरामिक्स	४
२	टेलर्स	६०	३३	खाजाघर तथा चिया पसल	१२३
३	सुनचाँदी व्यवसायी	३०	३४	ढुवानी सेवा	४
४	भाडा व्यवसायी	३५	३५	टयुसन सेन्टर	१९
५	होटल व्यवसायी	१५०	३६	हाउजिंग	१
६	फेन्सी व्यवसायी	५५	३७	कार्पेट पसल	१२
७	क्लिनिक तथा औषधी व्यवसायी	३२	३८	नर्सरी फुल व्यवसायी	७
८	तरकारी तथा फलफूल व्यवसाय	२१०	३९	कुरियर	५
९	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	३५	४०	मदिरा व्यवसाय	१९२
१०	माछामासु पसल, व्यवसायी	३५	४१	ग्यास डिलर	८
११	हेयर सैलुंग तथा सौन्दर्यकला व्यवसायी	३२	४२	नृत्य प्रशिक्षण तथा संगित प्रशिक्षण केन्द	९
१२	उद्योग	२३	४३	पाउ भण्डार	१
१३	आर्ट व्यवसायी	२७	४४	क्याटरिङ	२३
१४	बेकरी तथा मिष्ठान्न व्यवसायी	३२	४५	कानुन व्यवसायी र परामर्श सेवा	६
१५	वाल मनोरञ्जन	३	४६	जिमखाना	४
१६	बङ्गुर पालन	८०	४७	निर्माण व्यवसायी तथा सप्लायर्स	४
१७	बोर्डिङ स्कुल सञ्चालन	१५	४८	कवाडी संकलन केन्द्र	१
१८	बोर्डिङ स्कुल सञ्चालन	२१	४९	मल बिउ उत्पादन	१
१९	जुत्ता पसल	४९	५०	मल बिउ उत्पादन	१
२०	फोटो स्टुडियो	२०	५१	कम्प्युटर टेनिंग सेन्टर साईवर व्यवसायी	१२
२१	फर्निचर	३४	५२	फिल्म हल	१
२२	किनारा पसल तथा व्यवसायी	३४३	५३	ससा पसल	१०
२३	सि.डि.पसल	१२	५४	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपी	२३
२४	पुल हाउस	४	५५	मनी टान्सफर	१२
२५	अटो वर्क्सप	३	५६	सहकारी	१५०
२६	राइस मिल	१०	५७	बैक	१०
२७	घडी रेडियो टि.भी मर्मत	३४	५८	विज्ञापन मिडिया र केवल सेवा	३
२८	पेट्रोल पम्प	७	५९	कागज उद्योग तथा छापाखाना	४
२९	मसला उद्योग	९	६०	पानी फिल्टर	१
३०	चस्मा पसल	१२	६१	पार्टी प्यालेस	४
३१	पस्मिना पसल	३	६२	भेटनरी	९

स्रोत : सुन्दरहरैचा नगरपालिका वस्तुस्थिति विवरण, २०७५

ख) बैंक तथा वित्तीय संस्था

सुन्दरहरैंचा नगरपालिकामा प्राय सबै बैंकहरूको शाखा रहेको छ। ती मध्येमा नेपाल बैंक लिमिटेड, एन सी सी बैंक, गरिमा विकास बैंक, माछापुच्छे बैंक, नबिल बैंक लिमिटेड, सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड, सन राइज बैंक लिमिटेड, नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड, कामना सेवा विकास बैंक, एभरेष्ट बैंक, कृषि विकास बैंक, एन एम बी बैंक, एक्सल डेभलप्मेन्ट बैंक, बैंक अफ काठमाण्डौं, ग्लोबल आई एम ई बैंक लिमिटेड, प्राइम कर्मसियल बैंक, सिभिल बैकले वित्तिय सेवा उपलब्ध गराउँदै आएका छन।

२.५ सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय उत्कृष्टता

क) साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थल र सम्पदाहरू

यस नगरपालिकामा पर्यटकीय तथा धार्मिक महत्व बोकेका प्रशस्त ठाउँहरू रहेका छन। ती स्थानहरूमा भौतिक पूर्वाधारको विकास गरी पर्यटकीय स्थलहरूको रुपमा विकास गरी आय आर्जन गर्न सक्ने सम्भावना रहेका छन। त्यस्ता स्थानहरूको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ६ : सुन्दरहरैंचा नगरपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरू

क्र.सं.	धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलको नाम	वडा नं	उपयोग
१	हसिना सिमसार क्षेत्र	५	पिक्निक स्थल
२	भुल्के जलाधार संरक्षण क्षेत्र	८	धार्मिक पर्यटन
३	बाघझोडा पर्यटकीय स्थल	१०	पिक्निक स्थल
४	काली खोला क्षेत्र	९	मकर सक्रान्ति मेला
५	किचमगढी क्षेत्र	१	ऐतिहासिक एवं पुरातात्विक स्थान
६	साकेला स्थान	९	धार्मिक पर्यटन
७	ग्रामथान धार्मिक स्थल	१	धार्मिक पर्यटन
८	पचाम ग्राम थान	११	धार्मिक
९	देवीस्थान धार्मिक स्थल	५	धार्मिक
१०	नयाँ वृन्दावन गौशाला	४	धार्मिक स्थल

स्रोत : सुन्दरहरैंचा नगर वस्तुस्थिति विवरण २०७५

२.६ नगरपालिकाको सम्पत्ती विवरण

यस नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका जग्गा तथा भवन तथा ती जग्गा तथा भवनको उपयोग सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ७ : नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका जग्गा तथा भवन सम्बन्धी विवरण

वडा नं	जग्गाको विवरण			जग्गा धनीको विवरण नाम	कैफियत
	नक्सा सिट नं	कित्ता नं	क्षेत्रफल		
१	हरैचा १ क		०-२-१०-०	हात्तिसार (नेपाल सरकारको नाममा)	वडा नं. १
२	मृगौलिया २ क		०-०-१-२	मृगौलिया गाउँ विकास समिति	वडा नं. २
३	दुलारी २ घ	३५	१-७-१०-०	आदर्श गा. वि. स को कार्यालय, दुलारी	३ न. वडा पशुहाट
		१३०	०-०-१०-०		
	हरैचा ४ ग	२८६	०-२-१८-०	इन्द्रपुर गा.वि.स. को कार्यालय, हरैंचा गा. वि. स. को कार्यालय, मृगौलिया गा.वि.स. को कार्यालय	ल्याडफिल्ड साइट
		२९२	०-६-१८-०		
		२९४	०-२-४-०		
		८९	०-२-१५-०		
		२९१	०-१५-१७-०		
		२९३	०-१०-५-०		
४	दुलारी ६ छ	३२७	०-१०-१०-०	दुलारी आदर्श गा वि स को कार्यालय	वडा नं. ४
५	दुलारी ७ क	५७७	०-२-१०-०	सुन्दरहरैंचा नगरपालिका वडा नं। ५ को वडा कार्यालय	वडा नं. ५
६	दुलारी ६ छ	२४५	०-५-०-०	सुन्दरपुर गा वि स	वडा नं. ६
		३१४	०-०-१०-०		
८	मृगौलिया ९ ग	२८२५	०-२-१०-२	सुन्दरहरैंचा नगेरपालिकाको कार्यालय	वडा नं. ८
९	हरैंचा ८ क	४०३६	०-०-३-०	सुन्दरहरैंचा नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय	वडा नं. ९
		४०३८	०-०-९-०		
		१६३८	०-०-३-०		
	मृगौलिया ९ ख	१०६	१२-४-१५-० मध्ये ४-८-०	नेपाल सरकारद्वारा लिजमा प्रदान	नगरपालिका कार्यालयको लिजमा
११	हरैंचा ७ ख	२८२६	०-१-४-२	सुन्दरहरैंचा नगरपालिका	वडा नं. ११
	हरैंचा ७ ख	२८२८	०-१-४-३		
१२	हरैचा ९ ग	२४४७	०-२-१६-१		
१२	हरैचा ९ ग	२४४९	०-२-१३-३	सुन्दरहरैचा नगरपालिकाको कार्यालय साबिक इन्द्रपुर गा वि स	
१२	हरैचा ९ ग	३३४	०-१-४-०	श्री इन्द्रपुर गाउँ पञ्चायत कार्यालय	हाल नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

स्रोत : सुन्दरहरैंचा नगरपालिका जिन्सी शाखा २०७८

ग) सवारी तथा निर्माण साधन (जीप, जेसिबी, ट्रिपर, ट्रक्याक्टर आदि)

यो नगरपालिकामा रहेका सवारी साधन लगाएत फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यमा प्रयोग हुने, निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने, आपतकालिन सेवामा प्रयोगमा ल्याइने वारुणयन्त्र, सवबाहन जस्ता साधनहरू सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ८ : नगरपालिकामा रहेका निर्माण तथा सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

सि. नं.	प्रकार	संख्या	प्रयोग
१	मोटरसाइकल	२१	अफिस प्रयोजन
२	स्कुटर	३	अफिस प्रयोजन
३	बोलेरो (जिप)	२	अफिस प्रयोजन
४	स्कर्पियो (जिप)	१	अफिस प्रयोजन
५	ट्रिपर	२	निर्माण कार्य
६	वारुणयन्त्र	१	आगो निभाउन
७	सव यात्रा वाहन (पिक अप सिङ्गल क्याव)	१	शव व्यवस्थापन
८	ब्याकहो लोडर	१	निर्माण कार्य
९	ट्रयाक्टर	२	फोहरमैला व्यवस्थापन तथा निर्माण कार्य
	जम्मा	३३	

स्रोत : सुन्दरहरैचा नगरपालिका कार्यालय, जिन्सी शाखा २०७८

२.७ संगठन तथा राजश्व प्रशासन

क) राजश्व परिचालन सम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कानून

यस नगरपालिकाले राजश्व परिचालनसंग सम्बन्धित ऐन, निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण गरेको छ । राजश्वसंग सम्बर्नधित ऐन, निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू गरी १६ वटा निर्माण गरिएका छन ।

- स्थानीय तहको आर्थिक ऐन (५ वर्षको)
- स्थानीय तहको विनियोजन ऐन (५ वर्षको)
- घ वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजत पत्र सम्बन्धी कार्यविधि २०७५
- सहकारी ऐन २०७५
- कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन २०७५

राजश्व परिचानका लागि आवश्यक देखिएका कार्यविधिहरू

- सम्पत्ति कर तथा मालपोत संकलन कार्यविधि
- घर जग्गा बहाल कर कार्यविधि
- बहाल विटौरी शुल्क संकलन कार्यविधि
- कवाडि कर संकलन कार्यविधि
- फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यविधि

ख) संगठन संरचना

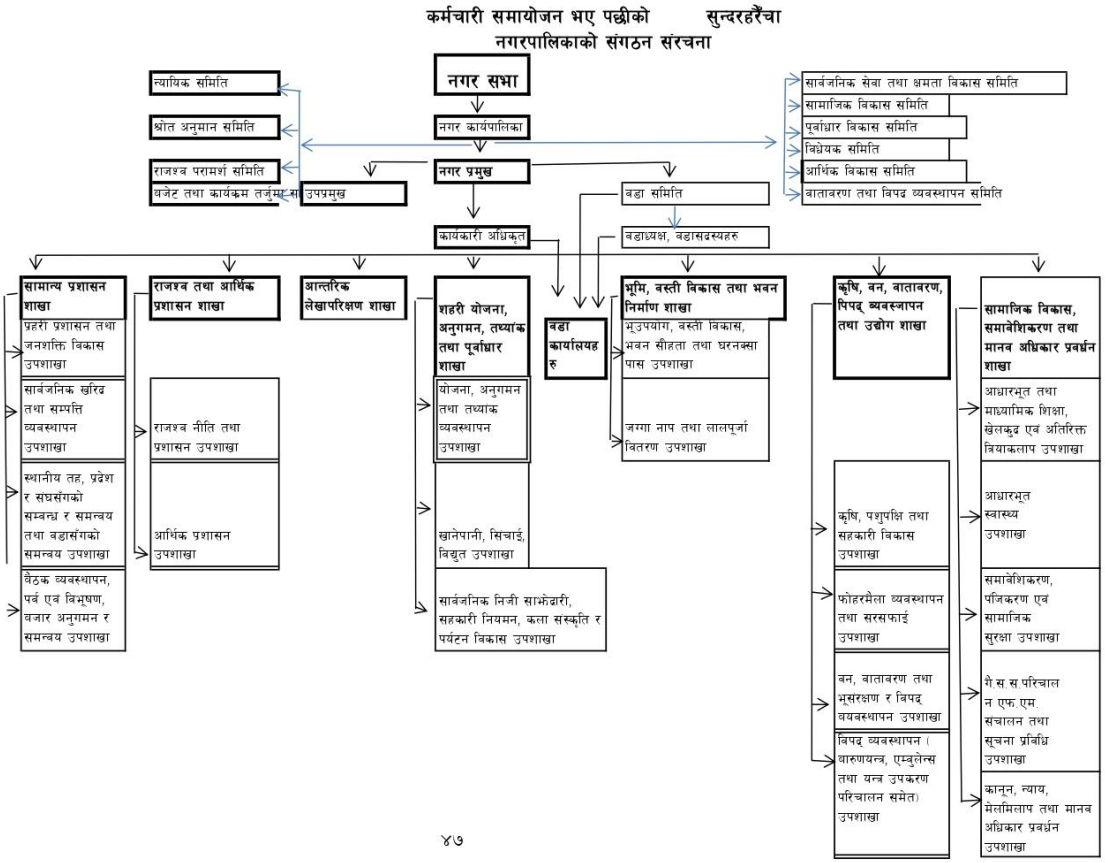

ग) राजश्व परामर्श समितिको नामावली

यस नगरपालिकाकाको राजश्व परिचालनको लागि नीतिगत सुझाव तथा अनुगमनका लागि उपप्रमुखको संयोजकत्वमा निजी क्षेत्रको प्रतिनिधित्व गर्ने उद्योग तथा वाणिज्यसंग सम्बर्नधित संस्थाहरूको प्रतिनिधिहरू समेत रहेको ८ सदस्यीय राजश्व परामर्श समितिको गठन भै कार्यरत रहेको छ ।

तालिका नं. ९ : राजश्व परामर्श समितिको नामावली

क्र.सं.	नाम	पद	समिति/जिम्मेवारी
१	श्री धनमाया तामाङ	उपप्रमुख	संयोजक
२	श्री विनोद भट्टराई	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	श्री चैतन्य प्रसाद सिटौला	वडाध्यक्ष ७	सदस्य
४	श्री उर्मिला शर्मा रिजाल	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
५	श्री किसिर कार्की	वडा सदस्य	सदस्य
६	श्री कृष्ण प्रसाद रिजाल		सदस्य
७	श्री महेन्द्र आचार्य		सदस्य
८	श्री बाबुराम भट्टराई	राजश्व शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

परिच्छेद तीन
नगरपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व अधिकार र सो अधिकारको कार्यान्वयन, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू र सुधार गर्नुपर्ने कार्यहरूको शीर्षकगत विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ तथा अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ मा स्थानीय सरकारको राजश्व अधिकार सम्बन्धीका प्रावधानहरू यस शीर्षक अन्तर्गत प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची - ८ (स्थानीय तहको अधिकार सूची) को प्रावधान अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ :

- सम्पत्ति कर
- भूमिकर (मालपोत)
- घर जग्गा बहाल कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- सवारी साधन कर
- सेवा शुल्क, दस्तुर
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- दण्ड जरिवाना
- मनोरञ्जन कर
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी

त्यसै गरी नेपालको संविधान २०७२ मा स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी निम्न धारामा थप प्रावधान देहाय अनुसार रहेको छ :

धारा २२८ : कर लगाउन वा ऋण लिन नपाईने

(१) कानून बमोजिम बाहेक स्थानीय तहमा कुनै पनि किसिमको कर लगाउन, उठाउन र ऋण लगाउन पाईने छैन ।

(२) स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्नेछ ।

धारा २३६ : अन्तर प्रदेश व्यापार

संविधानमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एक प्रदेश वा स्थानीय तहबाट अर्को प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने वस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तार वा कुनै प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने बस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तारमा कुनै किसिमको वाधा अवरोध गर्न वा कुनै कर, शुल्क, दस्तुर वा महशुल लगाउन वा त्यस्तो सेवा वा वस्तुको ढुवानी वा विस्तारमा कुनै किसिमको भेदभाव गर्न पाईने छैन ।

३.१.२ कानुनी व्यवस्था

संघीय कानुन **स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४** को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ :

(क) नगरपालिकाको एकल अधिकार:

अ) कर

- ***सम्पत्ति कर:*** स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ (संशोधन) को दफा ५५ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन पाउने व्यवस्था गरेको छ। यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्नेछ। घर जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउँदा घर जग्गाको मूल्याङ्कनका आधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछन :

(क) घर र घरजग्गाको आकार, प्रकार, बनौट र उपयोगको अवस्था,

(ख) घर र घरजग्गाको चलनचल्तीको मूल्य र घरको ह्रास मूल्य,

(ग) घर र घरजग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(घ) सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्दा नागरिकको जीवनस्तर, आर्थिकस्तर र कर तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा

- ***भूमिकर (मालपोत):*** सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने **(दफा ५६)**
- ***घर जग्गा बहाल कर:*** कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा **(दफा ५७)**
- ***व्यवसाय कर:*** व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा **(दफा ५८)**
- ***सवारी साधन कर:*** टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सामा **(दफा ६४)**
- ***जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर:*** आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, मरेका वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत **(दफा ६१)**

आ) शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क: आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत **(दफा ५९)**
- पार्किङ शुल्क: आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत **(दफा ६०)**

इ) सेवा शुल्क (दफा ६२)

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफूले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोवीघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सेवा शुल्क
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क

ई) बिक्री गर्न सक्ने (दफा ६२ क)

- केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय अध्ययन तथा परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न पाउने
- आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदि ।
- नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन, विक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्रीबाट संकलित राजश्व मध्ये ६० प्रतिशत स्थानीय संचित कोषमा र ४० प्रतिशत प्रदेश संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था
- मापदण्ड बमोजिम ऐनमा शंसोधन नभईसकेको अवस्था

उ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने (दफा ६२ ख)

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

नोट : २०७६ आश्विन २७ गते प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन २०७६ दफा २२ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६२ मा भएको प्रावधानलाई यसरी प्रभावित पारेको छ ।

ऊ) वन विकासको लागि खर्च गर्नुपर्ने (वन ऐन २०७६ दफा २२)

१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा ५० प्रति रकम सम्बनधित स्थानीय तहसंग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिनेछ ।

ए) प्रचलित कानून बमोजिम गर्ने सिफारिश, दर्ता, अनुमति, नवीकरण आदिको शुल्क तथा दस्तुर

- **दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ११ को घ को ७)**
  - स्थानीय सहकारी संस्था
  - १०० वाट सम्मको एफएम रेडियो
  - घ वर्गको ठेक्का इजाजत
  - सामुदायिक, संस्थागत, गुठी, सहकारी विद्यालय
  - प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायीक तालिम
  - मातृ भाषामा शिक्षा दिने विद्यालय
  - ट्युसन, कोचिङ्ग
  - औषधि पसल
  - परिवार नियोजन तथा मातृ शिशु कल्याण सम्बन्धी सेवा
  - ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो र स्लेट जस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग
  - स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म
  - स्थानीय तहका पत्र पत्रिका
  - जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र तथा अन्य स्वास्थ्य संस्था, क्लिनिक
  - स्थानीय स्तरका संघ संस्था
  - इन्टरनेट, टेली सेन्टर, केवुल तथा तार विहिन टेलिभिजन
  - लघु घरेलु तथा साना उद्योग (कार्य जिम्मेवारी मापदण्ड, २०७६ मा प्रदेशको अधिकारमा रहेको)
- नक्सा पास दस्तुर **(दफा ३३ को ४)**
- दण्ड जरिवाना (असविब्यऐ)

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ ।

(ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ७ को अनुसूची ४):

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय तहहरूलाई प्रदान गरेको राजश्व अधिकार स्थानीय तहले आर्थिक ऐन मार्फत राजश्वको दर तथा संकलनका अन्य आधारहरूको निर्धारण गरी सङ्कलन गर्नु पर्दछ ।

तालिका नं. १० : प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाडफाट (प्रतिशतमा)

क्र.सं.	श्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	पर्वतारोहण	५०	२५	२५
२	विद्युत	५०	२५	२५
३	बन	५०	२५	२५
४	खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
५	पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, अनुसूची ४

(ग) राजश्व बाँडफाँड (असविव्य, ऐनको दफा ६)

(अ) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

(आ) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र नगरपालिकाले उठाउने ।

(इ) मनोरंजन करको दर प्रदेशले लगाउने र नगरपालिकाले उठाउने

(ई) विज्ञापन करको दर नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

- (आ), (इ) र (ई) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।
- (अ) बमोजिम प्रदेशले लगाएको र उठाएको सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिने ।

(उ) नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।

- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने
- स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने

(ऊ) प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत

- प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने

राजश्व बाँडफाँट अन्तर्गत संघीय सरकारबाट सङ्कलन भएको मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तशुल्क तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी रकमको माथि उल्लेख भए बमोजिमको हिस्सा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँड हुने व्यवस्था छ। उक्त रकम संघीय सरकारले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँड हुने व्यवस्था छ ।

१) प्रदेश सरकारबाट गरिने बाँडफाँड (दफा ६ क)

त्यसै गरी प्रदेश सरकारले सङ्कलन गरेको सवारी करबाट प्राप्त रकमको ४० प्रतिशत रकम पनि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा सम्बन्धित स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँड हुने व्यवस्था छ। यसका अतिरिक्त स्थानीय तहबाट संकलन भएको कर तथा शुल्कको ४० प्रतिशत रकम सम्बन्धित प्रदेशलाई पठाउनु पर्ने व्यवस्था छ ।

तालिका नं. ११ : स्थानीय र प्रदेश तह वीचको राजश्व बाडफाट

क्र.सं.	करका क्षेत्रहरू	संकलन गर्ने तह	राजश्व बाँडफाँट (प्रतिशतमा)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
१	सवारी साधन कर	प्रदेश	६०	४०
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	स्थानीय	४०	६०
३	मनोरञ्जन कर	स्थानीय	४०	६०
४	विज्ञापन कर	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

२) मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्त:शुल्क (दफा ६)

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त:शुल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई संघीय विभाज्य कोषमा राखी सो रकम मध्ये संघीय सरकारले ७० प्रतिशत, प्रदेशले १५ प्रतिशत र स्थानीय सरकारले १५ प्रतिशत बाडँफाँड गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका नं. १२ : मूल्य अभिवृद्धिकर, अन्तशुल्कको बाँडफाट

क्र.सं.	श्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
२	अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ (६)

(घ) अनुदान (परिच्छेद ४)

संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँड हुने व्यवस्था छ । त्यसै गरी संघीय तथा प्रदेश सरकारले आयोगले तोकेको आधार बमोजिम सशर्त अनुदान प्रदान गर्ने व्यवस्था छ । समपूरक तथा विशेष अनुदानकोलागि स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त हुने प्रस्ताव र अनुदान वितरण कार्यविधिको आधार संघीय तथा प्रदेश सरकारले अनुदान उपलब्ध गराउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

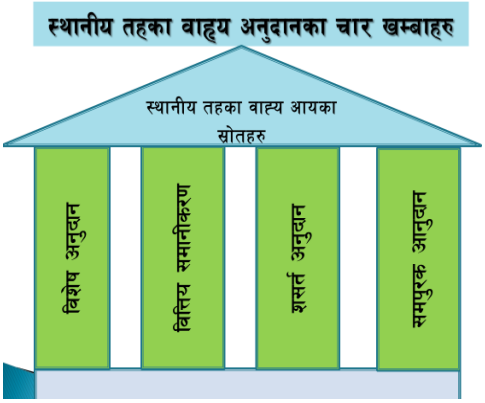

१) ***वित्तीय समानीकरण अनुदान:*** खर्चको आवश्यकता र राजश्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा ८)**

२) ***सशर्त अनुदान:*** कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा ९)**

३) ***समपूरक अनुदान:*** पूर्वाधार बिकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा १०)**

४) ***विशेष अनुदान:*** कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट **(दफा ११)**

(ङ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण (परिच्छेद ५)

- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएरमात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमा भित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई ब्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था	अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४) मा गरिएको व्यवस्था
- **कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्रमा कर नलाग्ने** - **सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने**	- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने - गैर करको दर निर्धारण गर्दा वस्तु वा सेवाको लागत, सञ्चालन र सम्भार खर्चलाई आधार मान्नु पर्ने - कर वा गैर कर राजश्वको प्रस्ताव तयार गर्दा वा भैरहेको कर वा गैर कर राजश्वमा परिवर्तन गर्नुपर्दा त्यसको आवश्यकता, औचित्य तथा तथा त्यसबाट पार्ने प्रभाव समेत उल्लेख गर्नु पर्ने - राजश्व प्रस्ताव तयार गर्दा त्यस्तै विषयमा नेपाल सरकार, अन्य प्रदेश वा स्थानीय तहले लगाएका कर वा गैर कर र त्यसको दरसँग यथासम्भव तारतम्यता हुने गरी गर्ने

३.२ आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना

यस भागमा नगरपालिकाको आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरू परिचालनको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाको शीर्षकगत् रुपमा विश्लेषण गर्दै प्रभावकारी परिचालनका उपायहरूको खोजी गरिएको छ ।

तालिका नं. १३ : आन्तरिक आय संकलनको विद्यमान अवस्था विवरण

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	कैफियत
क.१	**कर तर्फ**				
१	सम्पत्ति कर	भएको	भएको	भएको	
२	भूमिकर (मालपोत)	भएको	नभएको	भएको	
३	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको	
४	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको	
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	भएको	भएको	नभएको	
६	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	भएको	नभएको	नभएको	
७	विज्ञापन कर	भएको	भएको	नभएको	
८	मनोरञ्जन कर	भएको	नभएको	नभएको	
क.२.	**अन्य राजश्व**				
ख.	**शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल**				
१	वहाल विटौरी शुल्क	भएको	भएको	भएको	
२	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	नभएको	नभएको	
३	पर्यटन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको	
४	परिक्षा शुल्क	भएको	भएको	भएको	
५	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको	सडक उपयोगमा लिइएको
६	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	नभएको	नभएको	नभएको	

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	कैफियत
७	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको	
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको	निशुल्क सेवा उपलब्ध गराएको
९	अस्पताल संचालन	भएको	नभएको	नभएको	
१०	एम्बुलेन्स संचालन	भएको	नभएको	नभएको	
११	दमकल संचालन	भएको	नभएको	भएको	निशुल्क उपलब्ध गराइएको
१२	मूल्यांकन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको	
१३	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	नभएको	नभएको	
१४	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको	
ग.	**दस्तुर**				
१	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
२	सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
४	नाता प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
घ.	**बिक्री तथा अन्य आय**				
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	भएको	भएको	भएको	
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	भएको	नभएको	नभएको	
३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	भएको	भएको	भएको	
४	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त	नभएको	नभएको	नभएको	
५	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	भएको	भएको	भएको	
६	न्यायिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको	
७	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको	

माथिको तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाले कर तर्फ ८ वटा शीर्षकहरूमा कर संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। जसमध्ये नगरपालिकाले हालसम्म ४ वटा शीर्षकहरूको करका दरहरू निर्धारण गरेको छ। सम्पत्ति कर, मालपोत घरजग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर संकलन गरिरहेको छ। त्यसै गरी जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर मध्ये कवाडी करको संभावना रहेको छ। गैर कर तर्फ समग्रमा जम्मा १४ वटा शीर्षकहरू मध्ये ११ वटा शीर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ। दस्तुर शीर्षकमा सबै शीर्षकबाट र बिक्री तथा अन्य आय भित्र न्यायिक दण्ड जरिवाना र प्रशासनिक दण्ड जरिवानाबाट नगरपालिकाले राजश्व संकलन गरेको छ।

३.३ आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना

यस भागमा नगरपालिकाको आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरू परिचालनको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाको शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्दै प्रभावकारी परिचालनका उपायहरूको खोजी गरिएको छ।

३.३.१ कर राजश्व

(क) सम्पत्ति कर

विद्यमान अवस्था :

यस नगरपालिका आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा २ मा सम्पति कर लगाई असुल उपर गर्ने उल्लेख गरिएको छ। सम्पत्ति करको दर अनुसुची (१) मा दिइएको छ। दर निर्धारण मुख्य व्यापारीक क्षेत्र, व्यापारीक क्षेत्र, आवासीय क्षेत्र र जग्गाको प्रकृतिको आधारमा निर्धारण गरिएको छ। राजश्व शाखामा जडान गरिएको सफ्टवेयरको आधारमा विश्लेषण गर्दा सत्त कर तिर्ने करदाता ७७८३७ रहेको पाइन्छ। ती मध्ये ३१५३८ जना मात्र करको दायरामा आएको पाइन्छ। मालपोत र सम्पत्ति कर अलग नगरी एकिकृत सम्पत्ति कर सरह असुली गरिंदै आएको छ।

आ.व. २०७७/७८ मा यस शीर्षकमा ३१५३८ करदाताबाट रु २ करोड ४५ लाख ६५ हजार ४ सय ४७ संकलन भएको थियो। चालु आ.व.मा रु ३ करोड अनुमान गरिएकोमा माघ २१ गतेसम्म रु ८१ लाख ७८ हजार ६ सय ६५ रुपैया संकलन भइसकेको छ।

संभाव्यता :

राजश्व संकलनको लागि प्रयोग गरिएको सफ्टवेयरका अनुसार यस नगरपालिकामा ७७८३७ करदाता सफ्टवेयरमा प्रविष्ट भएको देखिन्छ। यही सम्पत्ति कर तिर्ने करदातालाई कूल सम्पत्ति करदाताको संख्या कायम गरिएको छ। सम्पत्तिको मुल्याङ्कन गर्दा घर र घरले चर्चेको जग्गाको एकमुष्ट रुपमा व्यापारिक तथा आवास क्षेत्र अनुसार आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएको सम्पत्ति करको दर अनुसार विश्लेषण गर्दा देहाय बमोजिमको कूल संभावना रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. १४ : सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

सम्पत्ति मूल्य विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	औसत करको दर	सम्भाव्य संकलन (रु.)
रु. २ लाख सम्म	५८००	२५	१४५०००
रु. २ लाख १ देखि ४ लाख सम्म	६०००	१००	६०००००
रु. ४ लाख १ देखि ६ लाख सम्म	५९००	१२०	७०८०००
रु. ६ लाख १ हजार देखि ८ लाख सम्म	५७००	१६०	९१२०००
रु. ८ लाख १ देखि १० लाख सम्म	५५००	२००	११०००००
रु. १० लाख १ देखि १४ लाख सम्म	५०५०	३००	१५१५०००
रु. १४ लाख १ देखि १६ लाख सम्म	४८५०	३५०	१६९७५००
रु. १६ लाख १ देखि १८लाख सम्म	४५००	३८०	१७१००००
रु. १८ लाख १ देखि २० लाख सम्म	३९००	४००	१५६००००
रु. २० लाख १ देखि २२ लाख सम्म	३५७०	५००	१७८५०००
रु. २२ लाख १ देखि २४ लाख सम्म	३२००	५५०	१७६००००
रु. २४ लाख १ देखि २६ लाख सम्म	२८००	६५०	१८२००००
रु. २६ लाख १ देखि २८ लाख सम्म	२६००	८००	२०८००००
रु. २८ लाख १ देखि ३० लाख सम्म	२४००	१०००	२४०००००
रु. ३० लाख १ देखि ३४ लाख सम्म	२३००	१२००	२७६००००
रु. ३४ लाख १ देखि ३८ लाख सम्म	२१००	१५००	३१५००००
रु. ३८ लाख १ देखि ४२ लाख सम्म	१९५०	२०००	३९०००००
रु. ४२ लाख १ देखि ४६ लाख सम्म	१८६०	२५००	४६५००००

सम्पत्ति मूल्य विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	औसत करको दर	सम्भाव्य संकलन (रु.)
रु. ४६ लाख १ देखि ५० लाख सम्म	१६५०	३०००	४९५००००
रु. ५० लाख १ देखि ६० लाख सम्म	१२००	३५००	४२०००००
रु. ६० लाख १ देखि ७० लाख सम्म	१०७५	४५००	४८३७५००
रु. ७० लाख १ देखि ८० लाख सम्म	९७५	६०००	५८५००००
रु. ८० लाख १ देखि ९० लाख सम्म	८७०	८०००	६९६००००
रु. ९० लाख १ देखि १ करोडसम्म	६५०	१००००	६५०००००
रु. १ करोड १ देखि १ करोड २० लाख सम्म	४५०	१२०००	५४०००००
रु. १ करोड २० लाख १ देखि १ करोड ६० लाख सम्म	३५०	१६०००	५६०००००
रु. १ करोड ६० लाख १ देखि २ करोड २० लाख सम्म	२५०	२००००	५००००००
रु. २ करोड १ देखि २ करोड सम्म	१६०	२५०००	४००००००
रु. २ करोड २० लाख १ देखि २ करोड ८० लाख सम्म	१००	३००००	३००००००
रु. २ करोड ८० लाख १ देखि ३ करोड ३० लाख सम्म	६२	४००००	२४८००००
रु. ३ करोड ३० लाख १ देखि ४ करोड सम्म	३०	५००००	१५०००००
रु. ४ करोड १ देखि ५ करोड सम्म	२०	६००००	१२०००००
रु ५ करोड भन्दा माथि जतिसकै भएपनि	१५	६५०००	९७५०००
जम्मा	**७७८३७**		**९६७०५०००**

सुझावहरू

- सम्पत्ति कर र मालपोत करका दरहरू अलग अलग बनाउने
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुसार सम्पत्ति कर संकलन गरी बाँकी जग्गामा मालपोत संकलन गर्ने गरी कार्यविधि तयार पारी लागु गर्नुपर्ने
- करदाताको पहिचान गरी विवरण अद्यावधिक गर्ने

(ख) मालपोत वा भूमि कर

विद्यमान अवस्था

सुन्दरहरैंचा नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा-३ मा भूमीकर (मालपोत) सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ। यसको दर अनुसुची (१) मा दिइएको छ। दर निर्धारण गर्दा मुख्य व्यापारीक क्षेत्र, व्यापारीक क्षेत्र, आवासीय क्षेत्र भनि वर्गीकरण गरि गरिएको छ।

आ.व. २०७७/७८ मा रु. ३ लाख ७१ हजार ६ सय २९ मालपोतबाट संकलन भएको थियो। यस शीर्षकमा चालु आ.व.मा रु. १ लाख ५० हजार अनुमान गरिएकोमा माघ २१ गतेसम्ममा १ लाख ३९ हजार ९ रुपैया संकलन भएको देखिन्छ।

संभाव्यता

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा व्यवस्था गरे अनुसार घर तथा संरचनाले चर्चेको भन्दा बाहेकको जग्गामा भूमि कर (मालपोत) करको संभाव्यता अनुमान गरिएको छ। यस नगरको वस्तुस्थिति विवरण अनुसार खेतीयोग्य जमिन (जहाँ मानिसहरूको समेत बसोबास रहेको छ) २४३८७५ कट्ठा देखिन्छ। प्रत्येक परिवारसंग भएको औषत २ कट्ठा जमीन सम्पत्ति करमा गणना हुँदा ५३३३४ कट्ठा जमिन सम्पत्ति करमा गणना हुँन आउँछ। सम्पत्ति करमा गणना हुँने जमीन घटाउँदा मालपोत योग्य कूल जमिन १९०५४१ कट्ठा देखिन्छ। २०७८ को जनगणनाको घरसंख्यालाई नै मालपोत करदाता मानेर यस नगरपालिकाको जग्गालाई खेतीयोग्य जमिन, भित्री पक्की सडकले छोएको जमिन, विराटचौक घिनाघाट खोर्साने केराबारी सडकले छोएको क्षेत्र र पूर्व पश्चिम लोकमार्गले छोएको सडक क्षेत्र गरी ४ भागमा विभाजन गरी मालपोतको दर निर्धारण गर्दा भूमिकरको संभावना देहायअनुसार रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. १५ : मालपोत कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

जग्गा विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	क्षेत्रफल कट्ठा	करको दर (रु. प्रति कट्ठा)	सम्भाव्य संकलन रु.
खेतीयोग्य जमिन	२३०००	१३७३१७	५०	६८६५८३१
भित्री पक्की सडकले छोएको जमिन	१८००	१०७४७	१५०	१६११९७८
विराटचौक घिनाघाट खोर्साने केराबारी सडकले छोएको क्षेत्र	८६७	५१७६	२५०	१२९४०६०
पूर्व पश्चिम लोकमार्गले छोएको सडक क्षेत्र	१०००	५९७०	३५०	२०८९६०१
जम्मा	**२६६६७**	**१५९२१०**		**११८६१४७०**

सुझावहरू

- मालपोतको जग्गाको वर्गीकरण संगै वर्गीकृत क्षेत्रमा बस्ने करदाताको समेत लगत निकाल्ने
- बाटोले छोएको र नछोएको पत्ता लगाउन बाटोको लगत कट्टा गरी भु सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने
- मालपोत संकलन कार्यविधि निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने

(ग) घरजग्गा बहाल कर

विद्यमान अवस्था:

नगरपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ मा नगरपालिका क्षेत्रभित्रको कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आशिंक रुपमा बहालमा दिइएमा बहाल रकममा अनुसूची (३) अनुसार बहाल लगाई असुल उपर गरिनेछ भनी उल्लेख गरिएको छ। बहाल रकम निर्धारण गर्दा स्थान अनुसार प्रति वर्ग फूटका हिसाबले हुन आउने कूल भाडामा १० प्रतिशतका दरले बहाल कर संकलन गरिरहेको छ। नगरपालिकाको राजश्व शाखामा राजश्व असुलीको लागि प्रयोग गरिएको सफ्टवेयरका अनुसार बहाल करदाता संख्या १२३ रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस नगरपालिकाको घरसंख्या २६६६७ र परिवार संख्या ३०२१९ रहेको छ। घर नभएका परिवार ३५५२ रहेको छ। यो संख्याको १० प्रतिशत परिवार एकाघरका भएका र एउटै घरमा बसेको अनुमान गर्दा बाँकी ३१९७ परिवार भाडामा बसेको अनुमान गर्न सकिन्छ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकवाट ४५ लाख ६६ हजार ९ सय ९९ संकलन भएको छ। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा रु १ करोड अनुमान गरिएकोमा माघ २१ गतेसम्म रु ३० लाख १४ हजार ४ सय ९४ संकलन भएको छ।

संभावना:

सरोकारवालासंगको छलफलको आधारमा व्यक्तिगत प्रयोजनको लागि भाडामा दिने परिवार २७०० र व्यवसायिक प्रयोजनको लागि भाडामा दिने परिवार २८२३ लाई करको दायरामा आउने अनुमान गरिएको छ। बहाल रकमको १० प्रतिशत बहाल कर असुली गर्दा संकलन हुन सक्ने रकम देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. १६ : घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहाल लिने करदाता	बहालमा भएको घरजग्गा संख्या	औसत मासिक भाडा रकम	जम्मा वार्षिक भाडा असुली	प्रस्तावित करको दर	घर बहाल कर
		(क)	(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
		अनुमानित	अनुमानित	क x ख x१२	प्रतिशत	ग को १० %
१	अडिट गर्ने संस्थागत प्रयोजनले व्यवसायीक फर्म, वित्तिय तथा सार्वजनिक संस्थाहरूलाई वहालमा लगाउने (औसत मासिक रु. १५००० भाडा आर्जन गर्ने)	१२३	१५,०००	२२,१४०,०००	१०	२,२१४,०००
२	घरयासी प्रयोजनले बहालमा लगाउने (औसत मासिक रु. ३००० भाडा आर्जन गर्ने)	२,७००	३०००	९७,२००,०००	१०	९,७२०,०००
	जम्मा	**२,८२३**		**११९,३४०,०००**		**११,९३४,०००**

सुझावहरू

- घर जग्गा बहाल असुलीको कार्यविधि निर्माण गर्ने
- बहालमा लगाइएको जग्गा तथा घरको लगत संकलन गर्ने
- घरजग्गा बहाल रकम मूल्याङ्कन गर्न घर तथा संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटको दरले बहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो बमोजिम बहाल रकम निर्धारण गरी बहाल कर संकलन गर्ने
-

(घ) व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था:

नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा नगर क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाई असुल उपर गरिने व्यवस्था गरेको छ। सुन्दरहरैंचा नगरपालिका आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा-५ मा व्यवसाय कर सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ। यसको दर अनुसुची (४) मा दिइए अनुसार रु १ लाख सम्मको व्यापारमा रु १ हजार र रु १ करोड सम्मको व्यापारमा रु २० हजार निर्धारण गरिएको छ। १ करोड भन्दा बढी हरेक १ करोडको थप रकममा रु १ हजार थप कर शुल्क लगाइने व्यवस्था छ। यस शीर्षकमा संकलन भएको रकम यही शीर्षकमा नराखिंदा व्यवसाय कर संकलन नगरिएको जस्तो देखिन्छ। अन्य शीर्षकमा राखेको दयस शीर्षकबाट हालसम्म उल्लेख्य मात्रामा व्यवसाय कर संकलन गर्न सकेको देखिदैन।

आ.व. २०७७/७८ मा व्यवसाय करको शीर्षकवाट रु २७८९ करदाताबाट रु १ करोड २८ लाख ९९ हजार ४ सय ८७ संकलन भएको थियो। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा अनुमान गरिएको देखिदैन। माघ २१ गतेसम्म ३० हजार मात्र संकलन भएको देखिन्छ।

संभावना:

नगरपालिकाले प्रकाशन गरेको नगरको वस्तुस्थिति विवरण अनुसार यस नगरमा १८६५ वटा विविध किसिमका व्यवसायहरू करको दायरामा आउन सक्ने अनुमान गरिएको छ । व्यवसायको प्रकार र आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएको दरको आधारमा विश्लेषण गरी व्यवसाय करको देहायअनुसार सम्भाव्यता एकिन गरिएको छ :

तालिका नं. १७ : व्यवसाय कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	औषत दर	जम्मा रकम
१	दुग्ध व्यवसायी	२४	२५००	६००००
२	टेलर्स	६०	१०००	६००००
३	सुनचाँदी व्यवसायी	३०	५०००	१५००००
४	भाडा व्यवसायी	३५	१५०००	५२५०००
५	होटल व्यवसायी	१५०	१००००	१५०००००
६	फेन्सी व्यवसायी	५५	३५००	१९२५००
७	क्लिनिक तथा औषधी व्यवसायी	३२	१०००	३२०००
८	तरकारी तथा फलफूल व्यवसाय	२१०	१०००	२१००००
९	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	३५	२५००	८७५००
१०	माछामासु पसल, व्यवसायी	३५	१०००	३५०००
११	हेयर सैलुंग तथा सौन्दर्यकला व्यवसायी	३२	१०००	३२०००
१२	उद्योग	२३	२००००	४६००००
१३	आर्ट व्यवसायी	२७	१५००	४०५००
१४	बेकरी तथा मिष्ठान्न व्यवसायी	३२	२०००	६४०००
१५	वाल मनोरञ्जन	३	१५००	४५००
१६	बङ्गुर पालन	८०	१२००	९६०००
१७	बोर्डिङ स्कुल सञ्चालन	१५	२५००	३७५००
१९	जुत्ता पसल	४९	२०००	९८०००
२०	फोटो स्टुडियो	२०	२०००	४००००
२१	फर्निचर	३४	२०००	६८०००
२२	किनारा पसल तथा व्यवसायी	३४३	२०००	६८६०००
२३	सि.डि.पसल	१२	१५००	१८०००
२४	पुल हाउस	४	२०००	८०००
२५	अटो वर्क्सप	३	५०००	१५०००
२६	राइस मिल	१०	१५०००	१५००००
२७	घडी रेडियो टि.भी मर्मत	३४	१५००	५१०००
२८	पेट्रोल पम्प	७	१५०००	१०५०००
२९	मसला उद्योग	९	१०००	९०००

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	औषत दर	जम्मा रकम
३०	चस्मा पसल	१२	२०००	२४०००
३१	पस्मिना पसल	३	५०००	१५०००
३२	माटाका भाडा, मुकुण्डो तथा सेरामिक्स	४	२५००	१००००
३३	खाजाघर तथा चिया पसल	१२३	१५००	१८४५००
३४	ढुवानी सेवा	४	३५००	१४०००
३५	टयुसन सेन्टर	१९	१५००	२८५००
३६	हाउजिंग	१	२५०००	२५०००
३७	कार्पेट पसल	१२	२५००	३००००
३८	नर्सरी फुल व्यवसायी	७	२५००	१७५००
३९	कुरियर	५	३५००	१७५००
४०	मदिरा व्यवसाय	१९२	४०००	७६८०००
४१	ग्यास डिलर	८	२०००	१६०००
४२	नृत्य प्रशिक्षण तथा संगित प्रशिक्षण केन्द	९	२०००	१८०००
४३	पाउ भण्डार	१	१२००	१२००
४४	क्याटरिङ	२३	३०००	६९०००
४५	कानुन व्यवसायी र परामर्श सेवा	६	१०००	६०००
४६	जिमखाना	४	१५००	६०००
४७	निर्माण व्यवसायी तथा सप्लायर्स	४	५०००	२००००
४८	कवाडी संकलन केन्द्र	१	७०००	७०००
५०	मल बिउ उत्पादन	१	२०००	२०००
५१	कम्प्युटर टेनिंग सेन्टर साईवर व्यवसायी	१२	१५००	१८०००
५२	फिल्म हल	१	५०००	५०००
५३	सिसा पसल	१०	२०००	२००००
५४	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपी	२३	२०००	४६०००
५५	मनी टान्सफर	१२	१०००	१२०००
५६	सहकारी	१५०	४५००	६७५०००
५७	बैक	२०	२५०००	५०००००
५८	विज्ञापन मिडिया र केवल सेवा	३	२५००	७५००
५९	कागज उद्योग तथा छापाखाना	४	५०००	२००००
६०	पानी फिल्टर	१	३०००	३०००
६१	पार्टी प्यालेस	४	१५०००	६००००
६२	भेटनरी	९	६००	५४००
	जम्मा	**१८६५**		**७४८५६००**

सुझावहरू

- व्यवसाय करको शीर्षकमा संकलन भएको राजश्व व्यवसाय करमै राख्नु पर्ने
- व्यवसायीहरूको एकिन तथ्याङ्क निकालेर करको दायरामा ल्याउनु पर्ने
- व्यवसायको प्रकृति तथा पूँजीगत लगानीको आधारमा वर्गीकरण गर्ने र दर निर्धारण गर्ने
- नगरपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नका लागि नगरकार्यपालिकाबाट व्यवसाय संचालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था गर्न सुन्दरहरैचा उद्योग वाणिज्यसंग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने
- व्यवसाय कर संकलनको लागि वर्षमा १ पटक व्यवसाय कर संकलन अभियान सञ्चालन गर्ने
- व्यवसायीहरूले कर चुक्ता प्रमाणपत्र लिंदा व्यवसाय नवीकरण गरेको प्रमाण अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्ने नीति निर्माण गरी आन्तरिक राजश्व कार्यालय, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय तथा उद्योग वाणिज्य संघ कार्यालयसंग सहकार्य गर्ने

(ङ) जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले उन, जडिबुटी, कवाडी, माल, र प्रचलित कानूनले निषेध गरेको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत मारिएका जीवजन्तुहरूको हाड, सिङ, प्वाख, छाला, जस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेवापत कर लगाई असुल उपर गर्ने व्यवस्था गरेको छ। आर्थिक ऐनमा यस शीर्षकलाई अलग्गै उल्लेख गरिएको छैन ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रकम संकलन भएको थिएन। चालु आ.व.मा पनि यस शीर्षकमा आय अनुमान नगरिएको र माघ २१ गते सम्ममा कुनै रकम संकलन भएको छैन ।

संभावना

सरोकारवालाहरूसंगको छलफलबाट प्राप्त निष्कर्ष अनुसार कवाडी सामान व्यवसायिक कारोबार गर्नेलयरामा ल्याई कवाडी कर संकलन गर्न सकिन्छ। यस शीर्षकमा एक मुष्ठ रुपमा रु २ लाख संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

सुझावहरू

- बहाल विटौरी शुल्क अन्तर्गत कवाडीजन्य वस्तु राखिएकाले यसलाई सच्याउनु पर्ने
- जडीबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कारोबार इजाजत दस्तुर र करको दर निर्धारण गर्ने
- यसको व्यवसायिक कारोबार गर्नेलाई इजाजत गरी कारोबारको आधारमा कर संकलन गर्ने

(च) विज्ञापन कर

विद्यमान अवस्था:

नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा राखिने होर्डिङ बोर्ड, साइन बोर्ड, डिजिटल बोर्ड, ग्लो बोर्ड र स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था अनुसार आर्थिक ऐनको दफा ७ मा विज्ञापन कर संकलन गर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ र यसका दरहरू अनुसूची (६) मा उल्लेख गरिएको छ ।

यसबाट आ.व.२०७७/७८ मा कुनै पनि रकम संकलन भएको छैन । चालु आ.व.का लागि यस शीर्षकमा ३ लाख १५ हजार ७ सय अनुमान गरेकोमा माघ २१ गतेसम्म रकम संकलन नभएको स्थिति रहेको छ ।

संभावना:

नगरपालिकामा सूचीकृत कम्पनी तथा छलफलको आधारमा नगर क्षेत्र भित्र विभिन्न स्थानमा गरी करिब ५५५ वटा विभिन्न विज्ञापनका सामग्री राखिएको अनुमान गरिएको छ । सोही अनुमानका आधारमा विश्लेषण गरी विज्ञापन करको देहायअनुसार सम्भाव्यता यकिन गरिएको छ :

तालिका नं. १८ : विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

विज्ञापन सामाग्री	विज्ञापन सामाग्रीको साइज अनुसार संख्या				औषत दर प्रति गोटा (रु.)	संभाव्य रकम (रु.)
	ठूला	मध्यम	साना	जम्मा		
होर्डिङ वोर्ड, ग्लोब वोर्ड	५०	७५	८०	२०५	२०००	४१००००
भित्तेलेखन	४०	२५	१५	८०	५००	४००००
फ्लेक्स व्यानर	४५	६०	२५	१३०	७००	९१०००
जम्मा	**१३५**	**१६०**	**१२०**	**४१५**	**३२००**	**५४१०००**
					६०%	**३२४६००**

सुझावहरू

- विज्ञापन सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा तथ्याकंन संकलन गर्ने
- संकलित विवरण अनुसार विज्ञापनको करको दर निर्धारण गर्ने
- न्युनतम संकलन हुन सक्ने गरी ठेक्का अंक गणना गर्ने र ठेक्का दिने

(छ) सवारी कर (साना सवारी)

विद्यमान अवस्था :

विद्यमान व्यवस्था अनुसार नगर क्षेत्रभित्र टाँगा, रिक्सा, अटो रिक्सा, ईरिक्साको दर्ता र नवीकरण वापत सवारी कर लगाउने अधिकार रहेको छ । सो बमोजिम नगरपालिकाले आर्थिक ऐन, २०७८ मा नगरपालिका क्षेत्र भित्र ठेगाना रहने गरी साना सवारी साधनलाई दर्ता गर्नकालागि अनुसूची (९) मा करका दरहरू उल्लेख गरिएको भएतापनि करको दायरामा ल्याउन सकेको छैन ।

सवारी साधन कर तर्फ आ.व.२०७७/७८ मा कुनै रकम संकलन भएको छैन र चालु आ.व.को लागि अनुमान समेत गरिएको छैन । चालु आ.व. को माघ २१ गतेसम्म कुनै रकम समेत संकलन नभएको देखिन्छ ।

संभावना :

नगरपालिका क्षेत्रमा सडक यातायातको विकास र विस्तारसँगै करिब १२०० अटोरिक्साहरू संचालनमा रहेको विवरणबाट देखिन्छ। नगरपालिकाले प्रति अटोरिक्सा दर्ता तथा नविकरण वापत रु. २५०० साना सवारी कर निर्धारण गर्दा यसबाट वार्षिक रु.३०,००,००० संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ।

तालिका नं. १९ : साना सवारी कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

सवारी साधन	अनुमानित संख्या	दर्ता तथा नवीकरण	जम्मा सम्भाव्य रकम रु
अटो रिक्सा, ई रिक्सा	१२००	२५००	३००००००

३.३.२ गैर कर राजश्व

(क) ढुंङ्गा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री

विद्यमान अवस्था

केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७५ को दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय अध्ययन तथा परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान राखेको छ। स्थानीय सरकार संचालन ऐनमा भएको यस संशोधनसँगै यस शीर्षकको राजश्व स्थानीय तहको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र पर्दछ। नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन, विक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्रीबाट संकलित राजश्व मध्ये ६० प्रतिशत स्थानीय संचित कोषमा र ४० प्रतिशत प्रदेश संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। तर सो अनुसार ऐनमा संशोधन भई नसकेको अवस्था छ।

विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र नियमावली २०७७ को व्यवस्था अनुसार संक्षिप्त वातावरण अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातवरणीय प्रभाव मूल्याकंनको समेत व्यवस्था गरिएको छ र सो अनुसार अध्ययनको सिफारिशका आधारमा बिक्री दर निर्धारण गरी नगरपालिकाले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, भरान बिक्री गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। सुन्दरहरैंचा नगरपालिका आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा-१२ मा प्राकृतिक श्रोत साधन विक्री कर भनि यस ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, भरान बिक्री गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था उल्लेख गरेको छ। यसको दर रेट अनुसुची-११ मा दिइएको छ।

आ.व. २०७७/०७८ मा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, ग्राभेल बिक्रीबाट रु १८ लाख ५३ हजार ८ सय २० संकलन भएको थियो। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा ३ करोड ४७ लाख अनुमान गरिएको छ भएतापनि माघ २१ गतेसम्ममा यस शीर्षकबाट कुनै रकम संकलन भएको छैन।

संभावना

पूर्व वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन अनुसार गछीया खोला, बुढी खोला र लोहन्द्रा खोलाको विभिन्न घाटबाट ६०४९७९१ घन फिट नदीजन्य पदार्थ बिक्री गर्न सकिने देखिएको छ। संकलन र बिक्रीको लागि प्रदेश नं १ को आर्थिक ऐन २०७८ अनुसारको अनुसूची ४ मा नदीजन्य पदार्थको बिक्री दर पदार्थ अनुसार फरक फरक

तोकिएको छ। यहाँको खोलामा वालुवा र गिट्टीको प्रचुरता भएकोले यी दुबै पदार्थको औषत बिक्री दरको आधारमा संकलन हुन सक्ने आय अनुमान गरिएको छ। यसबाट जम्मा रु. ३ करोड २५ लाख १७ हजार ६ सय २९ संकलन हुन सक्ने देखिएकोमा प्रदेश सरकारको ४० प्रतिशत हिस्सा कटाउँदा नगरपालिकालाई १ करोड ९५ लाख १० हजार ५ सय ७८ प्राप्त हुने देखिन्छ।

तालिका नं. २० : वातावरणीय अध्ययन गरिएका उत्खनन स्थलहरू नदीजन्य पदार्थ बिक्री सम्भावना

क्र. सं.	नदी तथा स्थानका नाम	वार्षिक उत्खनन् योग्य परिमाण (घ.मि)	सिफारिस गरिएको परिमाण (घ.मि)	परिमाण (घन फि.)	औषत बिक्री दर प्रति घ.फि.(रु.)	सम्भाव्य बिक्री रकम (रु.)	बाँडफाँटबाट प्राप्त (६० प्रतिशत)
१	गछीया खोला १	२९३१५	९६७४	३४१५९०	५	१८३६०४७	११०१६२८
२	गछीया खोला २	२७२७०	८९९९	३१७७६३	५	१७०७९७५	१०२४७८५
३	गछीया खोला ३	१२७३४	४२०२	१४८३८३	५	७९७५५६	४७८५३४
४	गछीया खोला ४	१५६९८	५१८०	१८२९२२	५	९८३२०८	५८९९२५
५	गछीया खोला ५	२६०११	८५८४	३०३०९०	५	१६२९११०	९७७४६६
६	गछीया खोला ६	२१६९७	७१६०	२५२८२२	५	१३५८९२०	८१५३५२
७	गछीया खोला ७	३०८४४	१०१७८	३५९३९९	५	१९३१७६९	११५९०६१
८	गछीया खोला ८	२६२०७	८६४८	३०५३६९	५	१६४१३६१	९८४८१७
९	गछीया खोला ९	३४५३८	११३९८	४०२४४७	५	२१६३१५३	१२९७८९२
१०	गछीया खोला १०	१७८०१	५८७४	२०७४२०	५	१११४८८४	६६८९३०
११	गछीया खोला ११	२२७२९	७५०१	२६४८४७	५	१४२३५५५	८५४१३३
१२	गछीया खोला १२	१९६७१	६४९१	२२९२०८	५	१२३१९९४	७३९१९६
१३	गछीया खोला १३	१६४५७	५४३१	१९१७६०	५	१०३०७०८	६१८४२५
गछिया खोलाको जम्मा		**३००९७२**	**९९३२१**	**३५०७०२२**		**१८८५०२४१**	**११३१०१४५**
१	बुढी खोला १	३१२८४	१२५१३	४४१८४९	५	२३७४९३८	१४२४९६३
२	बुढी खोला २	२३४६७	९३८७	३३१४४६	५	१७८१५२५	१०६८९१५
३	बुढी खोला ३	२०९०२	८३६१	२९५२२०	५	१५८६८०७	९५२०८४
४	बुढी खोला ४	१२५१५	५००६	१७६७५५	५	९५००५७	५७००३४
५	बुढी खोला ५	१३६७७	५४७१	१९३१६८	५	१०३८२८०	६२२९६८
६	बुढी खोला ६	१८६२६	७४५०	२६३०७३	५	१४१४०१७	८४८४१०
बुढी खोला जम्मा		**१२०४७०**	**४८१८८**	**१७०१५११**		**९१४५६२३**	**५४८७३७४**
१	लोहन्द्रा खोला १	१५७०३	६२८१	२२१७९२	५	११९२१३२	७१५२७९
२	लोहन्द्रा खोला २	२१९१४	८७६६	३०९५११	५	१६६३६२३	९९८१७४
३	लोहन्द्रा खोला ३	११८०५	४७२२	१६६७३८	५	८९६२१७	५३७७३०
४	लोहन्द्रा खोला ४	१०१४०	४०५६	१४३२१७	५	७६९७९३	४६१८७६
लोहन्द्रा खोला जम्मा		**५९५६२**	**२३८२५**	**८४१२५९**		**४५२१७६५**	**२७१३०५९**
	कूल जम्मा	**४८१००४**	**१७१३३४**	**६०४९७९१**		**३२५१७६२९**	**१९५१०५७८**

नोट : १ घन मीटर बराबर ३५.३१ घन फिट

(ख) बहाल बिटौरी शुल्क

विद्यमान अवस्था:

नगरपालिकाले आफूले रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटवजार, सरकारी र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग गरेबापत बहाल बिटौरी शुल्क लगाउन पाउने कानूनी व्यवस्था अनुसार सुन्दरहरैंचा नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा-६ मा बहाल बिटौरी कर सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ। यसको दर अनुसुची (५) मा उल्लेख गरिएको छ। यस नगरपालिकामा बहाल विटौरी शुल्क लिन मिल्ने स्थानहरूको एकिन तथ्याङ्क उपलब्ध छैन।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रु ७ लाख १ हजार ७ सय २१ संकलन भएको थियो। चालु आ.व.मा बहाल विटौरी शुल्कबाट १६ लाख रुपैया संकलन हुने अनुमान गरिएकोमा ५ हजार संकलन भएको देखिन्छ।

संभावना:

यस नगरपालिकाको विभिन्न स्थानहरूमा हाट बजार लाग्ने गरेको छ। ती हाट बजारहरूमा कोभिड १९ भन्दा अगाडि ठेक्का लगाई बहाल विटौरी शुल्क संकलन हुँदै आएको थियो। कोभिड १९ को प्रभाव विस्तारै हट्दै गएको र आर्थिक अवस्था विस्तारै लयमा फर्कदै गरेको यस परिस्थितिमा सबै हाटबजारहरूको ठेक्का लागेको अवस्थामा तपशिल बमोजिमको राजश्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छ।

तालिका नं. २१ : बहाल विटौरी शूल्क सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	हाट बजारको नाम	वडा नं	कूल संकलन सम्भावना (रु)
१	हरैचा हाट बजार	१	२०००००
२	पचास हटिया	१	१५०००
३	मृगौलिया हाटबजार	२	४००००
३	आइतबारे पशु हाबजार	३	२०००००
४	गछिया बजार विहिबारे हटिया	७	२०००००
५	गोठ गाउँबजार मंगलबारे हटिया	७	१२५०००
७	सलकपुर साप्ताहिक हटिया	८	२०००००
८	बुधबारे साप्ताहिक हटिया	९	३०००००
९	बेलेपुर साप्ताहिक हटिया	११	२५०००
१०	खोर्साने साप्ताहिक हटिया	१२	७५०००
	जम्मा		**१३८००००**

सुझावहरू

- बहाल विटौरी शुल्कलाई आर्थिक ऐनको दफामा उल्लेख गरी अनुसूचीमा दर उल्लेख गर्ने
- बहाल विटौरी शुल्क लिन सकिने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी लगत निकाल्ने
- शुल्कमा राख्नु पर्ने शिषक करमा राखिएकोले सच्याउनु पर्ने

(ग) नक्सा पास दस्तुर

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्र भित्र नयाँ घर तथा भवन निर्माण गर्दा वस्ती विकास तथा भवन निर्माण आधारभूत मापदण्ड २०७२ र स्थानीय सरकारले निर्माण गरेको भवन निर्माण मापदण्ड अनुसार नक्सा पास गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यो नियम लागु हुनु पूर्व निर्माण भएका भवनको अभिलेखिकरण वापत दस्तुर लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ।

नगरपालिकामा मापदण्ड लागु हुनु भन्दा पहिले निर्माण गरिएका घरहरूको अभिलेखीकरण कार्य सञ्चालन गरेको छ। आ.व.२०७७/७८ मा ८४ वटा घरहरूको निर्माण सम्पन्न भएको थियो। ४१ वटा घरहरूको अभिलेखीकरण र १७ वटा घरहरूको नामसारी भएको देखिन्छ। घरको नक्सापासबाट रु १ करोड १२ लाख १ हजार ५ सय ९० संकलन भएको थियो। चालु आ.व. मा यसबाट रु ६० लाख ३० हजार संकलन हुने अनुमान गरिएकोमा माघ २१ गतेसम्ममा रु ८६ लाख २ हजार ५ सय ५ संकलन भएको छ।

सम्भावना:

यस नगरपालिकाको जनसंख्या वृद्धिदर ४.१ प्रतिशत भएकोले नयाँ घर बनाउने र घरको नामसारी हुने क्रम बढ्दो क्रममा रहेको देखिन्छ। हालका दिनमा आवासीय र व्यापारिक दुवै वर्गका भवन निर्माण हुने क्रम बढ्दै जाने दखिन्छ। आगामी आ.व.मा नगरपालिका क्षेत्रमा करिब २०० वटा भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बन्ने, ५०० वटा घरहरू अभिलेखीकरण गरिने, ५० वटा कच्ची घरहरू निर्माण हुने अनुमान गर्दा तपशिल बमोजिमको दस्तुर संकलन हुने सम्भावना रहेको छ :

तालिका नं. २२ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

भवनको किसिम र बनोट	आगामी आ.व.को अनुमान	दर प्रति वर्ग फिट	औषत क्षेत्रफल वर्ग फिट	कूल संभावना रकम (रु.)
भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बनेका घर	२००	७.५	२२००	३३०००००
अभिलेखीकरण	५००	७.५	२०००	७५०००००
नामसारी	५०		५०००	२५००००
जम्मा	**७५०**	**१५**		११०५००००

(घ) व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्ने प्रावधान छ। नगरपालिकाले ***"घ" वर्गका निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धी कार्यविधि २०७५*** तयार गरी सोही अनुरुप इजाजत पत्र दिने र सो बापत दस्तुर संकलन गर्नकालागि आर्थिक ऐनमा दर निर्धारण गरेको छ।

गत आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रु ९० लाख ६९ हजार ४ सय ७९ रकम संकलन भएको थियो। चालु आ.व.मा रु ९० लाख अनुमान गरिएको र चालु आ.व. को माघ २१ गतेसम्म रु २१ हजार रकम संकलन भएको देखिन्छ।

सम्भावना:

नगरपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, "घ" वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। यस अध्ययनको क्रममा गरिएको छलफलमा हाल १८४ वटा उल्लिखित व्यवसायिक फर्महरू रहेको अनुमान गरिएको छ। त्यस्ता संस्थाहरूलाई दर्ता तथा अनुमति प्रदान गर्दा व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर संकलनको संभावना देहाय अनुसार रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. २३ : व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	व्यवसायको प्रकार	संख्या	औषत दर	कूल संभावना रकम (रु.)
१	घ वर्गका निर्माण व्यवसाय	४०	३००००	१२०००००
२	फार्मेसी, निजी विद्यालय, तालिम प्रदायक संस्था	२०	२०००	४००००
३	स्थानीय व्यवसायिक फर्म	३०	२५००	७५०००
४	सहकारी	९४	१५००	१४१०००
	जम्मा	**१८४**		**१४५६०००**

सुझावहरू

- यसमा एफ एम, रेडियो, विद्यालय स्थापना, व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युशन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुँगा गिट्टी सर्वेक्षण, उत्खनन्, उपयोग गरे वापतको अनुमति दिन र दस्तुर संकलन गर्न सक्ने।
- आर्थिक ऐनमै दर्ता अनुमति दस्तुर दर निर्धारण गरी संकलन गर्ने
- अनुमति नलिई सञ्चालन गरेमा दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने
- डकर्मी, सिकर्मी, कालिगड, मिस्त्री, इलेक्ट्रिसियन सीपमुक्त पेशाका लाइसेन्स प्रणाली लागू गरी लाइसेन्स प्राप्त व्यक्तिले मात्र कार्य गर्न पाउने भएमा योगको गुणस्तर बढाउने र यसबाट पटके दस्तुर बढ्ने

(ङ) सेवा शुल्क

१. सम्पत्ति तथा आयश्रोत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क)

विद्यमान अवस्था :

नगरपालिकाले कानून बमोजिम घर, जग्गा लगायत अन्य अचल सम्पत्ति र आयस्रोत मूल्याङ्कन गरी दिए वापत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क लिन पाउने व्यवस्था गरेको छ। सो व्यवस्था अनुसार सुन्दरहरैंचा नगरपालिका आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा ९ मा सेवा शुल्क दस्तुर सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ। यसको दर रेट अनुसुची (८) मा निर्धारण गरिएको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा सम्पत्ति मुल्यांकन वापत रु १७ हजार संकलन भएको थियो। चालु आ.व. मा यस शीर्षकमा अनुमान आय अनुमान गरिएको छैन र चालु आ.व. को माघ २१ गतेसम्ममा रकम संकलन भएको देखिंदैन।

संभावना :

सरोकारवालाहरूसंगको छलफलको आधारमा नगरपालिकाले प्रदान गर्ने घरजग्गा लगायत सम्पत्तिको मुल्याङ्कन र आयश्रोत मूल्याङ्कन सम्बन्धी सेवा बार्षिक ३०० घरपरिवारले उपयोग गर्ने अनुमान गरिएको छ। उक्त सेवा बापत नगरपालिकाले प्रति व्यक्ति औषत रु. ५००० शुल्क असुल गर्दा आगामी आ.व.मा सम्पत्ति तथा मूल्याङ्कन सेवा शुल्कबाट करिब रु.१५ लाख सेवा शुल्क संकलन हुने अनुमान गरिएको छ।

(च) सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको भवन, जग्गा, औजार तथा अन्य उपकरणहरू जस्ता सरकारी सम्पत्तिहरू बहालमा लगाउन सक्दछ। हाल यस नगरपालिकाले ब्याकहो लोडर, एक्साभेटर, लोडर, रोलर, पानी ट्यांकी, टिप्पर भाडामा लगाउने गरेको छैन। यी औजारहरूको भाडा दर आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरेको पाइदैन। यस नगरपालिकामा आफ्नो स्वामित्वमा रहेका पसलहरू भाडामा लगाउने गरिएको भएतापनि आर्थिक ऐनमा दर उल्लेख गरिएको छैन। ठेक्का सम्झौताको आधारमा बहाल असुली गर्दै आएको छ। आपतकालिन अवस्थामा प्रयोग गरिने दमकल निशुल्क रुपमा उपलब्ध गराउँदै आएको छ। एम्बुलेन्स प्रयोग बापत भाडा लिन सकिने अवस्था रहेको छ।

आ.व. २०७७/७८ मा सम्पत्तिको बहालबाट रकम संकलन भएको देखिदैन। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा आय अनुमान गरिएको छैन। चालु आ.व.को माघ २१ गतेसम्ममा यस शीर्षकमा २ सय ६० संकलन भएको छ।

संभावना :

यस नगरपालिकाको एम्बुलेन्स र २० वटा सटरहरू बहालमा लगाइएको छ। त्यसबाट विगतका आ.व.मा प्राप्त गरेको बहालको आधारमा आगामी वर्षकालागि अनुमान गरिउको छ। यस शीर्षकबाट उठ्न सक्ने बहालबाट देहाय बमोजिमको रकम संकलन हुन सक्ने संभावना देखिन्छ।

तालिका नं. २४ : सरकारी सम्पत्तिको बहालको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.स.	वहालमा लगाउने सम्पत्तीको विवरण	परिमाण	भाडा दर	कूल संभावना रकम (रु.)
१.	एम्बुलेन्स	१	लमसम	१०००००
२.	सटरहरू	२०	३५००	७००००
	जम्मा			**१७००००**

सुझावहरू

- एम्बुलेन्सको भाडा दर आर्थिक ऐनमा पनि उल्लेख गर्ने

(छ) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

विद्यमान अवस्था:

नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट संकलन गरी आएको छ। आ.व. २०७७/७८ मा सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरबाट रु ३ करोड १७ लाख ६४ हजार ८ सय ५४ रकम संकलन भएको थियो। व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट रु २ लाख ४३ हजार ७ सय २०, नाता प्रमाणित दस्तुर २ लाख ६३ हजार ५ सय ९ र अन्य दस्तुरबाट १२ लाख २ हजार ९ सय ६५ संकलन भएको थियो। चालु आ.व.को माघ २१ सम्म सिफारिस वापत ७७ लाख १९ हजार ३ सय ५०, व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट रु १ लाख २४ हजार ५ सय ६७, नाता प्रमाणित दस्तुर रु १ लाख २५ हजार ८ सय ६७ र अन्य दस्तुरबाट रु ५ लाख ४० हजार ४ सय ९५ संकलन भइसकेको छ।

सम्भावना:

नगरकार्यपालिका कार्यालय र वडा कार्यलयहरूबाट वार्षिक रुपमा हुने सिफारिस घटना दर्ता दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर, र अन्य दस्तुर गरी जम्मा १३६५० वटा सिफारिस हुने अनुमान गरिएको छ। शीर्षकगत रुपमा भन्दा सिफारिस वापत ९६ लाख, व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट ८० हजार, नाता प्रमाणित दस्तुर ७ लाख र अन्य दस्तुरबाट ६ लाख २५ हजार संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ। सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर मध्ये सिफारिश दस्तुर, व्यक्तिगत घटना विलम्ब दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर र अन्य दस्तुर गरी जम्मा १ करोड १० लाख ५ हजारु संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

तालिका नं. २५ : सफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	सिफारिश प्रमाणीकरणको विवरण	संख्या आगामी आ.व.को अनुमान	औषत दर (रु.)	कूल संभावना रकम (रु.)
१	सिफारिश दस्तुर	१२०००	८००	९६०००००
२	घटना दर्ता दस्तुर	४००	२००	८००००
३	नाता प्रमाणित दस्तुर	१०००	७००	७०००००
४	अन्य दस्तुर	२५०	२५००	६२५०००
	जम्मा	**१३६५०**		**११००५०००**

(ज) फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क

विद्यमान अवस्था :

नगरपालिकाले फोहोरमैला संकलन तथा व्यवस्थापन सेवा दिए वापत शुल्क लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। हाल नगरपालिकाले यस सम्बन्धमा आर्थिक ऐनको दफामा यसको व्यवस्था गरेको छैन। फोहरमैला व्यवस्थापन कार्य निशुल्क गरिरहेको छ।

सम्भावना :

सरोकारवालासंगको छलफलको आधारमा यस नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन कार्य बापतको रकम संकलन प्रति घर मासिक रु २०० कारले ५००० घरमा सेवा दिंदा त्यसबाट रु १० लाख संकलन हुन सक्ने देखिन्छ।

(झ) पर्यटन शुल्क

विद्यमान अवस्था :

यस नगरपालिकामा रमणीय पर्यटकिय तथा धार्मिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण मानिने स्थानहरू रहेका छन । ती स्थानहरूमा पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण गरी प्रवेश शुल्क लगाई असुल उपर गर्न सकिने अवस्था रहेको छ ।

सम्भावना :

माथि उल्लेखित क्षेत्रहरूहरूमा थप पूर्वाधार र सुविधाको विकास गर्न सकेमा पर्यटन शुल्कबाट देहायअनुसार आय संकलनको संभावना रहेको छ । पर्यटन शुल्कबाट रु २ लाख ६४ हजार संकलन हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

तालिका नं. २६ : पर्यटन शुल्कको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलको नाम	औषत पर्यटक आवागमन संख्या (अनुमानित)		प्रवेश शुल्क दर (रु.) प्रति व्यक्ति	आय सम्भावना (रु.)
		दैनिक(औषत)	वार्षिक(औषत)		
१	हसिना सिमसार क्षेत्र	१०	२४००	१०	२४०००
२	भुल्के जलाधार संरक्षण क्षेत्र	१५	३६००	१५	५४०००
३	बाघझोडा पर्यटकीय स्थल	२०	४८००	२०	९६०००
४	काली खोला क्षेत्र	१०	२४००	१०	२४०००
५	किचमगढी क्षेत्र	३०	७२००	१०	७२०००
६	साकेला स्थान	१३	३१२०	१५	४६८००
७	ग्रामथान धार्मिक स्थल	२०	४८००	१०	४८०००
८	पचाम ग्राम थान	३०	७२००	१०	७२०००
९	देवीस्थान धार्मिक स्थल	२०	४८००	१०	४८०००
१०	नयाँ वृन्दावन गौशाला	१२	२८८०	१०	२८८००
	जम्मा	१८०	४३२००		५१३६००

सुझावहरू

- आर्थिक ऐनमा पर्यटन शुल्कको संकलन सम्बन्धी व्यवस्था गरि शुल्कको दर निर्धारण गर्ने
- पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गरी पर्यटन गुरुयोजना तयार पारी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने

(ञ) सार्वजनिक शौचालय

विद्यमान अवस्था

यस नगरपालिकाको विविध स्थानहरूमा अन्य सुविधाहरू समेत समावेश गरेर सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरिएका छन । सरसफाईका दृष्टिकोणबाट अब्बल रहेका यस शौचालयमा पिसाव गरेको रु ५, दिशा गरेको रु १० र स्नान गरेको रु २५ लिने गरेको छ । यसबाट संकलन भएको रकमबाट नै शौचालय सरसफाईको काम गर्नेलाई पारिश्रमिक दिइने गरेको छ । यसबाट संकलन भएको रकम नगरपालिकाको खातामा जम्मा हुने गरेको छैन ।

तालिका नं. २७ : :सार्वजनिक शौचालय प्रयोग शुल्क सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सार्वजनिक शौचालय भएको स्थान	पार्किङ शुल्कको दर (रु.) दैनिक	कूल संभाव्य रकम (रु.)
१	हरैचा	३००	१०९५००
२	गच्छा	२५०	९१२५०
३	सलकपुर	१८०	६५७००
४	विराट चौक	१५०	५४७५०
५	खोसार्ने	२००	७३०००
	जम्मा	१०८०	३९४२००

परिच्छेद चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

४.१ राजश्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

सुन्दरहरैंचा नगरपालिकाले राजश्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनकोलागि लिन सक्ने नीतिगत ब्यवस्था यस प्रकार रहेको छ :

क. निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना र छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहन स्वरुप छुटको व्यवस्था गरिनेछ ।

ख. विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गरिनेछ ।

ग. जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर सम्बन्धी संभाब्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गरि ठेक्कामा दिइनेछ ।

घ. साना सवारी साधनको लगत संकलन गरी करको दायरामा ल्याइनेछ ।

ङ. विभिन्न कर दस्तुरहरूको बारेमा स्थानीय संचार माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने गरिनेछ ।

च. स्थानीय सञ्चार माध्यमको अधिकतम् प्रयोग गरी करदाताहरूलाई कर तिर्न सुसुचित गरिनेछ ।

छ. नगरकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार क्षेत्रमा करबाट संकलन भएको रकम खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टाँसिनेछ ।

ज. नगरपालिकाको आम्दानी र खर्च (विशेष गरी आन्तरिक राजश्व तथा तिनको उपयोग) नियमित रुपमा सार्वजनिक गरिनेछ ।

झ. कर संकलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउने छ ।

ञ. राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू र वडा सचिवहरूलाई राजश्व संकेत अनुसार राजश्व संकलन गर्न आवश्यक तालिम उपलब्ध गराइनेछ ।

ट. फोहरमैला व्यवस्थापन गरी आर्थिक ऐनमा सेवा शुल्क निर्धारण गरी अशुल उपर गरिनेछ ।

४.२ राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान

संकलित सूचनाको अध्ययन तथा विश्लेषण र छलफल कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझावको आधारमा पहिचान भएका यस नगरपालिकाको राजस्व सुधारको लागि गर्नुपर्ने प्रमुख कार्यहरू देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- सरोकारवालासंग अन्तरक्रिया तथा छलफल गरी व्यवसायीहरूलाई नगरपालिकामा कार्यालयमा दर्ता गराउने
- व्यवसायीहरूलाई उनीहरूले तिर्नुपर्ने राजश्वको जानकारी मोबाइलमा पठाउने
- अनुगमन समिति गठन गरी राजश्व तिरे नतिरेको एकिन गरी नतिरेका भए फोनबाट जानकारी गराउने
- कर समयमै तिर्नेलाई पुरस्कार र नतिर्नेलाई जरिवानाको व्यवस्था गर्ने
- करदाताहरूलाई राजश्व सम्बन्धी जानकारी गराई कर तिर्नु हाम्रो दायित्व हो भन्ने बोध गराउनु
- करदाताको दायरा पहिचान गरी तथ्यांक संकलन गर्ने करको दायरा अभिवृद्धि गर्ने
- वडा कार्यालयले करदाताको अभिलेख चुस्त दुरुस्त राख्ने र करको दायरामा ल्याउन नीति नियम बनाउने
- वडा कार्यालयको क्षमता अभिवृद्धि गरी बैंक मार्फत कर संकलनको व्यवस्था मिलाउने

४.३ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

४.३.१ राजश्व प्रशासन तथा परिचालनको अवस्था

क) राजश्व उपशाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

राजश्व शाखामा एक जना कम्प्युटर अपरेटर, दुई जना सहायकस्तर पाँचौ गरी तीन जना कर्मचारीबाट कार्यसम्पादन भइरहेको छ। राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारी सम्वन्धी विवरण पद र तह उल्लेख गरी तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २८ : नगरपालिकाको राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारी सम्वन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	संख्या
१	श्री बाबुराम भट्टराई	कम्प्युटर अपरेटर	१
२	श्री फागु बहादुर धिमाल	सहायक स्तर चौथो	१
३	श्री मनिषा पराजुली	सहायक स्तर चौथो	१
	जम्मा		३

स्रोत: सुन्दरहरैचा नगर कार्यपालिका राजश्व शाखा, २०७८

ख) कार्यकक्ष तथा कार्यस्थलको प्रर्याप्तता

राजश्व शाखाको लागि २ वटा कोठाको व्यवस्था गरिएको छ। १२ वटा वडाहरूको कार्यालयमा राजश्व संकलनकालागि सफ्टवेयर जडान गरी राजश्व संकलन गर्ने गरिएको छ।

ग) फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर, यातायातका साधन तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू

यस शाखामा ३ वटा कम्प्युटर, ३ वटा प्रिन्टर (१ वटा स्क्यानर सहितको), २ वटा टेबल र २ वटा दराजको व्यवस्था गरिएको छ।

घ) राजश्व परिचालन सम्बन्धी प्रक्रियागत र प्रशासनिक व्यवस्था

स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल नगरपालिकाको राजश्व परिचालनको प्रशासनिक व्यवस्था देहायअनुसार रहेको छ :

- एक जना कम्प्युटर अपरेटर, दुइ जना सहायकस्तर पाँचौ गरी तीन जना कर्मचारीबाट कार्यसम्पादन भइरहेको छ।

- राजश्व उवशाखाका लागि बेग्लै कार्यकक्षको व्यवस्था गरी कम्प्युटर, प्रिन्टर, सफटवेयर तथा फर्निचरको व्यवस्था गरिएको छ ।
- नगरपालिकाले राजश्व संकलनको लागि सांग्रिला कम्पनीको सफ्टवेयरबाट राजश्व संकलन गर्दै आएको छ । आर्थिक ऐनमा भएका कर तथा गैर करका दरलाई राजश्वका संकेत अनुसार उक्त सफ्टवेयरमा सेट गरी राजश्व संकलन गर्दै आएको छ । २०७८ आश्विन महिनादेखि अनलाइन प्रविधिबाट राजश्व संकलन गर्दै आइएको छ ।
- नगरपालिकाको राजश्व शाखा तथा १२ वटै वडा कार्यालयहरूमा उक्त सफ्टवेयर जडान गरी कम्प्युटरको प्रयोग गरी बिल काटिंदै आएको छ ।
- राजश्व सफ्टवेयर संचालन सम्बन्धी वडा कार्यालयका सम्बर्नधित कर्मचारीहरू तथा राजश्व शाखाका कर्मचारीहरूलाई राजश्व सम्बन्धी ज्ञानको कमी रहेको देखिन्छ ।
- सफ्टवेयरमा राजश्वका शीर्षकहरू हाल नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको राजश्व कोड तथा शीर्षक अनुसार पुरा नभएकाले संकलन गरिएको राजश्वका शीर्षकहरू नमिल्दा अन्य करमा रकम काटिने गरेको छ ।

नगरकार्यपालिका कार्यालयबाट देहायका शीर्षकमा राजश्व संकलन हुने गरेको छ :

- ठेक्का बन्दोवस्त भई संकलन हुने आय
- नक्सापास दस्तुर
- बोलपत्र बिक्री
- घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत दस्तुर
- स्कुलको सिफारिश तथा अनुमती दस्तुर
- वडा कार्यालयबाट संकलन गर्न नमिल्ने विविध सिफारीश दस्तुरहरू
- दण्ड तथा जरिवाना आदि ।

माथि उल्लेखित बाहेकका निम्नलिखित राजश्व वडा कार्यालयले नै संकलन गर्ने गरेको छ :

- मालपोत
- सम्पत्ति कर
- घटना दर्ता विलम्ब दस्तुर
- चार किल्ला प्रमाणित
- घरबाटो सिफारिस
- जग्गा नामसारी सिफारिस
- जाति सिफारिस
- आय स्रोत प्रमाणित
- कर चुक्ता सिफारिस
- नाता प्रमाणित दस्तुर
- विद्युत जडान तथा नाम सारी सिफारिस
- बहाल कर
- नक्सापास सिफारिस
- कृषि फर्म सिफारिस
- व्यवसाय कर
- घरजग्गा बहाल कर
- जरिवाना आदि ।

- वडा कार्यालयहरूबाट संकलित राजश्व अनलाइन प्रविधिबाट बिल काट्ने र उठेको रकम दैनिक/साप्ताहिक रुपमा बैंक दाखिला गर्ने गरिएको छ ।
- आर्थिक ऐनमा कर, शुल्क र दस्तुर राजश्व अधिकारका सबै शीर्षकहरूमा दर निर्धारण नभएको तथा उपयुक्त शीर्षकमा आम्दानी प्रविष्ट नगरिएको ।
- राजश्वको अनुमान र यथार्थ संकलन बीचको तालमेल कमी रहेको छ ।
- घरले चर्चेको नम्बरी जग्गामा सम्पत्ति कर र त्यसभन्दा बाहेकको जग्गामा मालपोत कर र ऐलानी जग्गा तथा त्यस जग्गामा बनेको घरमा बहाल विटौरी शुल्क लिनुपर्ने
- सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि बनाई लागु गर्नुपर्ने
- नगरपालिकाले राजश्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यका साथ देहाय अनुसारका प्रयासहरू भएका छन
    - *राजश्व शाखा र १२ वटै वडामा राजश्व संकलन सफ्टवेयरको प्रयोग गरिएको*
    - *राजश्व शाखाको लागि अलग्गै कोठाको व्यवस्था गरी कम्प्युटरबाट बिल काट्ने प्रणालीको विकास भएको*

ङ) राजश्व सम्बन्धी डाटावेस, राजश्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र सोको प्रयोग

राजश्व संकलनको लागि शहरी विकास मन्त्रालयबाट निर्माण गरिएको इन्फोटेक सफ्टवेयर प्रयोग गरिएको छ । यस सफ्टवेयरमा आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिएका करका दरहरू प्रविष्ट गरिएका छन । सबै सेवाग्राहीको विवरण यस सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गरिएको छ । कुनै सेवाग्राहीको नामबाट खोजी गरेपछि नीजले तिर्नुपर्ने राजश्व रकम देखा पर्दछ र कम्प्युटर विलिङ्ग सिष्टमबाट विल उपलब्ध गराइन्छ ।

च) कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएका विभिन्न विषयका कर तथा गैर करका दरहरू सफ्टवेयरमा सेट गरिएको छ । कुन शीर्षकको राजश्व हो सोही अनुसार कम्प्युटरमा प्रविष्ट गर्नासाथ नीजले तिर्नुपर्ने शुल्क देखिन्छ । सबै वडामा यस किसिमको सफ्टवेयरको व्यवस्था गरिएको छ । वडाबाट संकलन नगरिने घर नक्सा पास तथा घ वर्गको इजाजत पत्रको लागि नगरपालिकाको राजश्व शाखाबाट संकलन हुने गर्दछ ।

छ) नगद संकलन र वैक दाखिला र अभिलेख व्यवस्थापन

राजश्व संकलनको लागि १२ वटै वडा तथा नगरकार्यपालिकाको कार्यालयबाट संकलन गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । वडाबाट संकलन भएको रकम बैंक नजिक भएका वडामा सोही दिन र बैंक अलिक टाढा भएका वडाहरूका भोलिपल्ट बैंक खातामा जम्मा गर्दै आइएको छ ।

४.४ नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन

नगरपालिकाको विगत तीन आर्थिक बर्षको यथार्थ आय, चालु आ.व. २०७८/७९ को अनुमान र मंसिर मसान्तसम्मको संकलित आयलाई तुलनात्मक रुपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ । गत ३ आ.व.को यथार्थ आयको आधारमा वृद्धि दर पत्ता लगाइएको छ । विगतको तथ्यांकको आधारमा वृद्धिदर गणना गर्दा एक्सलमा LOGEST फर्मुलाको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. २९ : विगतको घ आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था

क्र.सं	विवरण	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	वृद्धि दर	२०७८/७९	
		यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ		अनुमान	माघ २१ गते सम्मको
क)	**कर तथा गैर कर राजश्व**	**१४१,४८८**	**७६,६४४**	**१००,१६१**	**-१६**	**११८,२३५**	**३५,५४९**
१	**कर**	**७५,९७२**	**३१,७२८**	**४६,७७८**	**-२२**	**४५,३९६**	**१६,९४२**
११३१३	सम्पत्ति कर	२७,५४४	२४,००५	२४,५६५	-६	३०,०००	८,१७९
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	७२८	२४९	३७२	-२९	१५०	१३९
११३२१	घर बहाल कर	४,९७३	२,९२८	४,५६७	-४	१०,०००	३,०१४
११४५१	सवारी साधन कर	५			०		
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	४२,१३०	३,०३७	३,५५०	-७१	३,३००	५,५५५
११४७०	विज्ञापन कर	६६	११		०	३१६	
११६३२	जडिबुटी तथा कवाडी कर				०		
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	५१५	१,४९६	७०२	१७	१,६००	५
११४७९	अन्य मनोरञ्जन कर	११	२	१२२	२३३	१०	८
११६९१	अन्य कर			१	०	२०	१२
१४६११	व्यवसाय कर			१२,८९९	०		३०
२	**गैर कर**	**६५,५१६**	**४४,९१६**	**५३,३८३**	**-१०**	**७२,८३९**	**१८,६०७**
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	७,६४३	६,९५६	९,०६९	९	९,०००	६,६९४
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय				०		
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम		५८१	४८	०	१०	
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	८			०		
१४२१६	नीजि धारा वापतको महशुल						
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	६१३	१,०९०	३,८१२	१४९	५४	३७७
	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री				०	३४,७००	
	दहत्तर वहत्तर बिक्री						
	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क				०		
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	८	२८		०		६
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	१	३६४	६३२	२,४१४	५००	९८३

क्र.सं	विवरण	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	वृद्धि दर	२०७८/७९	
		यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ		अनुमान	माघ २१ गते सम्मको
१४२२४	परिक्षा शुल्क				०		
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ती मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	३३२	२४२	१७	-७७		
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क				०	३०	
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	३०,२५०	१०,६५९	११,२०२	-३९	६,०३०	८,६०३
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	३२,०४७	२४,००४	३१,७६५	०	३०,०००	७,७१९
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१६७	३४२	२४४	२१	३००	१२५
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	५१२	३५०	२६४	-२८	४००	१२६
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	१,५७६	२२१	१,२०३	-१३	३००	५४०
१४२९१	पर्यटन शुल्क						
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत		१	२८	०		
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत		७७	३७४	०	५००	९४
१४५२९	अन्य राजस्व	२	१	३,७९४	४,२५५	१५	३४
ख.	**राजस्व बाँडफाँट**	**१३९,०११**	**१५७,५७२**	**२२१,१२३**	**२६**	**२२६,८९२**	**१५१,४२८**
ख.१	***नेपाल सरकार***	**०**	**८५,७९५**	**१०४,३००**	**०**	**१२०,१६२**	**७२,२४०**
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर		६३,३३७	८०,३९५	०	५८,८३१	५५,७२९
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्त:शुल्क		२२,४५८	२३,९०५	०	५८,८३१	१६,५११
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी				०	२,५००	
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर				०		
ख.२	***प्रदेश सरकार***	**१३९,०११**	**७१,७७७**	**११६,८२३**	**-८**	**१०६,७३०**	**७९,१८८**
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१२४,७८८	६१,१४७	१०५,६९०	-८	९०,०००	७३,९०७
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१४,२२३	१०,६३०	११,१३३	-१२	१६,४१४	५,२८१
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर				०		
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर				०	३१६	
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**५८८,२७१**	**६३२,७०६**	**६५६,०६७**	**६**	**७५०,१०५**	**३१४,१३६**

क्र.सं	विवरण	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	वृद्धि दर	२०७८/७९	
		यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ		अनुमान	माघ २१ गते सम्मको
ग.१	***नेपाल सरकार***	**५५०,७९८**	**५७५,१२४**	**६३४,४८०**	**७**	**७२१,९६०**	**३०५,८७८**
१३३११	समानीकरण अनुदान	१९४,१४४	२०४,४००	२०१,२००	२	२९६,७००	१०८,३५०
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	२४०,५३१	३४६,५५७	४१७,२८०	३२	३०३,८६०	१४४,७५०
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत				०	१०४,६००	४४,३७८
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	४५,७४४	२४,१६७		०		
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	७,७३१			०		
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु			१६,०००	०		
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत				०	१६,८००	८,४००
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)				०		
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	६२,६४८			०		
ग.२	***प्रदेश सरकार***	**३७,४७३**	**५७,५८२**	**२१,५८७**	**-२४**	**२८,१४५**	**८,२५८**
१३३११	समानीकरण अनुदान	४,६७३	८,२६८	८,१८३	३२	१२,८७९	३,२२०
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	३२,८००	३५,७२३	३,४०४	**-६८**	२,६३३	८६९
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१४	विशेष अनुदान चालु		२,०९१		०	२,६३३	८६९
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु		१०,०००	१०,०००	०		
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत				०	१०,०००	३,३००
१३३१८	अन्य अनुदान चालु		१,५००		०		
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत				०		
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**				०		
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान				०		
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान				०		
कूल जम्मा		**८६८,७७०**	**८६६,९२२**	**९७७,३५१**	**६**	**१,०९५,२३२**	**५०१,११३**

४.४.१ आन्तरिक राजश्व संरचनाको अवस्था

नगरपालिकाको विगत ३ आ.व.को यथार्थ आन्तरिक आयको स्रोत अनुसारको संरचना तथा तिनको कूल आन्तरिक आयमा रहेको योगदान तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ३० : कूल राजश्वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा)

आय शीर्षक	२०७५/७६ को यथार्थ आय	२०७६/७७ को यथार्थ आय	२०७७/७८ को यथार्थ आय	वृद्धि दर	आ.व.२०७८/७९ को	
					अनुमान	माघ २१ सम्मको आय
आन्तरिक आय	१४१,४८८	७६,६४४	१००,१६१	-१६	११८,२३५	३५,५४९
राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	१३९,०११	१५७,५७२	२२१,१२३	२६	२२६,८९२	१५१,४२८
वित्तीय हस्तान्तरण तथा अन्य अनुदान	५८८,२७१	६३२,७०६	६५६,०६७	६	७५०,१०५	३१४,१३६
कूल आय	८६८,७७०	८६६,९२२	९७७,३५१	६	१,०९५,२३२	५०१,११३

४.५ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

सुन्दरहरैंचा नगरपालिकाका राजश्वसँग सम्बनधित मूल सवालहरूलाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

(१) **तथ्यांक प्रणाली व्यवस्थित गर्न नसक्नु :** यस नगरपालिकामा नविन प्रविधिको प्रयोग नगरी तयार पारिएको नगर वस्तुस्थिति विवरण भएकाले यसमा राजश्वसंग सम्बन्धित तथ्यांकहरू उपलब्ध छैनन । नगर वस्तुस्थिति विवरणमा राजश्वसंग सम्बनधित तथ्यांकहरू पनि समावेश गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(२) **करको शीर्षकहरू आर्थिक ऐन उल्लेख गर्ने :** नगरपालिकामा भएको आर्थिक ऐनमा दफा र अनुसूचीको अलग अलग व्यवस्था गरि राजश्वका सबै शीर्षकहरू समावेश गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(३) **कर संकलन प्रविधिको प्रयोग :** कर संकलनको लागि सफ्टवेयर प्रणाली स्थापना गरिएको छ । अबका दिनमा ई सेवा खल्ती जस्ता आधुनिक प्रविधिहरू प्रयोग गरेर भुक्तानीका विधिहरू अपनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

(४) **कर्मचारीको दक्षता अभिवृद्धि:** : राजश्व संकलनकोलागि नवीनतम प्रविधिको प्रयोग संगै उक्त प्रविधिको प्रयोग गर्नकालागि आवश्यक क्षमता वृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(५) **राजश्वका नयाँ क्षेत्रको पहिचान:** राजश्व अभिवृद्धि गर्ने नयाँ क्षेत्रहरू जस्तै, पर्यटन, कवाडी संकलन, पार्किङ्ग आदि हुन सक्छन् ।

परिच्छेद पाँच
राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई कार्यपालिकाबाट स्वीकृत एवं बजेट व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

५.१ राजश्व सुधारका क्षेत्रहरू

राजश्व सुधारका लागि अपनाउनु पर्ने क्रियाकलापहरू तपशिलमा उल्लेख गरिएको छ ।

दायरा : राजश्व सुधारको लागि संविधान तथा कानूनले व्यवस्था गरेको नगरपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने हुनु पर्दछ । क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने राजश्वको संकलन तथा परिचालन गर्ने संभावना के कस्तो छ सो को पहिचान गर्नुपर्दछ । करको आधार (सम्पत्ती, आय, वस्तु तथा सेवाको परिमाण, मूल्य र उपयोग)को पहिचान गर्नुपर्दछ । करदाता, उपभोगकर्ता,र सेवाग्राहीको पहिचान पश्चात तीनीहरूको एकिन तथ्याङ्क पत्ता लगाई त्यसको दायरा एकिन गर्नुपर्दछ ।

दर : करदाताको पहिचान पश्चात नगरपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने करदातालाई करदाताको सामर्थ्यका आधारमा न्यायोचित ढंगबाट करको दर निर्धारण गर्नुपर्दछ । करको दर निर्धारण गर्दा समान दर, प्रगतिशिल वा अनुदारवादी के कस्तो छ सो को समिक्षा गरी प्रगतिशिल कर लगाउनुपर्दछ । करको दर निर्धारण गर्दा तपशिलमा उल्लेखित विषयमा ध्यान दिनुपर्दछ ।

- विगत वर्षहरूको करको दर
- छिमेकी स्थानीय सरकारको करको दर
- करदाताको कर तिर्ने क्षमता
- करको आधार (सम्पत्ती, आय, वस्तु तथा सेवा)
- सेवा तथा दस्तुरको लागत
- राजस्व संकलनको अवस्था
- सम्पत्तीको मुल्य तथा उपयोग
- पुँजिगत लगानी र आर्थिक कारोबार

व्यवस्थापन : करदाताको पहिचान, संख्या निर्धारण तथा दायरा निश्चित गरी करका दरहरू न्यायोचित ढंगबाट निर्धारण पश्चात राजश्व प्रशासनमा सुधार ल्याउन नीतिगत व्यवस्था, संगठन संरचनामा सुधार भौतिक सुविधा, मानव संशाधन, प्रविधि र सफ्टवयर, सूचना तथा अभिलेख राख्नुपर्दछ । राजश्वको सुधारको लागि हरेक तथ्याङ्कको अभिलेख राखि राजश्व चुहावट हुन नदिन अनुगमन गर्नुपर्दछ ।

५.२ राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान

संकलित सूचनाको अध्ययन तथा विश्लेषण र छलफल कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझावको आधारमा पहिचान भएका यस नगरपालिकाको राजश्व सुधारको लागि गर्नुपर्ने प्रमुख कार्यहरू देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- ह्रास कट्टीको व्यवस्था सहितको सम्पत्ति कर संकलन कार्यविधि निर्माण गरी आर्थिक ऐन तथा सफ्टवेयरमा करका दर निर्धारण गर्ने
- जग्गाको मूल्य र क्षेत्रफलका आधारमा मालपोत करका दर निर्धारण गरी आगामी आ.व. देखि संकलनको व्यवस्था मिलाउने
- घरजग्गा बहाल कर संकलनको लागि कार्यविधि निर्माण गरी संस्थागत र व्यक्तिगत प्रयोजनको लागि अलग अलग दर निर्धारण गरी संकलनको व्यवस्था मिलाउने
- व्यवसाय कर निर्धारण गर्दा व्यवसायको प्रकृतिको आधारमा नगरी पूँजीगत लगानीको आधारमा गर्नको लागि सुन्दरहरैंचा उद्योग वाणिज्य संघसंग समन्वय गरी निर्धारण गर्ने
- विज्ञापनको लागि प्रयोग भइरहेका होर्डिङ्ग वोर्ड, व्यानर, पोष्टरको लागत संकलन गरी दर निर्धारण गर्ने र संकलनको व्यवस्था मिलाउने ।
- साना सवारी करको दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनका उल्लेख गर्नुपर्ने
- बहाल विटौरी शुल्क लगाउन सकिने स्थानहरूको लागत संकलन गरी करका दर निर्धारण गर्ने
- सवारी साधन धुने, सार्वजनिक शौचालय सहितको पार्किङ्ग स्थलको व्यवस्था गरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने
- आय संकलन गर्दा महालेखा परिक्षकको कार्यालयले निर्धारण गरेका राजश्वका संकेतका आधारमा संकलन गर्ने परिपाटी मिलाउने ।
- आर्थिक ऐन बनाउँदा सबै आयका शीर्षकमा राजश्व संकेत उल्लेख गरी बनाउने ।

५.३ राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा

यस परिच्छेदमा नगरपालिकाबाट उपलब्ध भएका र सहभागितामुलक छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरूका आधारमा तयार पारिएको नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३१ : राजश्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
	(क) कर राजश्व			
सम्पत्ति कर	- सम्पत्ति कर सम्वन्धी अलग्गै कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने - नगर भित्र रहेका सबै सम्पत्ति सम्बन्धी करदाताको पहिचान गरी विवरण अद्यावधिक गरी दर पुनरावलोकन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त	३०	- राजश्व शाखा - प्राविधिक शाखा - राजश्व परामर्श समिति

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
भूमीकर (मालपोत)	- मालपोत संकलन कार्यविधि तयार पारी लागु गर्ने - जग्गाको मुल्यको आधारमा दर निर्धारण गरी करका दर सफ्टवेयरमा मिलाउने - मालपोत करदाताको लगत तयार पार्ने	२०७९ असार मसान्त	३०	- राजश्व शाखा - प्राविधिक शाखा - राजश्व परामर्श समिति
घरजग्गा वहाल कर	- घरजग्गा बहाल कर संकलन कार्यविधि निर्माण गर्ने - घर तथा जग्गा वहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत संकलन गर्ने ।	२०७९ भाद्र मसान्त	३०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व शाखा - लेखा शाखा - जिन्सी शाखा
व्यवसाय कर	- नगर भित्र रहेका व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान सञ्चालन गर्ने	२०७९ मंसिर मसान्त भित्र	४०	- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - वडा सचिवहरू - राजश्व शाखा
	- करको दायरामा नआएका व्यवसायीलाई नगरपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत आव्हान गर्ने - घरदैलो कार्यक्रम मार्फत ब्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र दिने तथा कर असुली गर्ने	प्रत्येक आर्थिक बर्ष भरी नियमित रुपमा	२०	- राजश्व शाखा - लेखा शाखा - वडा सचिवहरू
	- निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	प्रत्येक आर्थिक बर्ष भरी नियमित रुपमा		- नगरपालिका - राजश्व परामर्श समिति - राजश्व उप शाखा
	- उद्योग बाणिज्य संघ सुन्दरहरैचाका प्रतिनिधिहरूसँग नियमित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने	निरन्तर		- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व उप शाखा
विज्ञापन कर	- सम्भाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गर्ने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र		- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व उप शाखा
साना सवारी साधन	- ई-रिक्सा, टांगा, ठेला आदिको लगत संकलन	आवश्यकतानुसार	१५	- राजश्व शाखा
जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	- संभाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गर्ने	आ.व. २०७८/ ०७९ भित्र		- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व शाखा

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
(ख) गैरकर राजश्व				
वहाल विटौरी शुल्क	- हाट बजारहरूको पूर्वाधारहरूको सुधार गरी व्यवस्थित गर्ने -	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	१००	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व उप शाखा
स्थानीय पूर्वाधार उपयोग सेवा	- पर्यटकीय तथा धार्मिक क्षेत्रमा पूर्वाधार तयार गरी करको दायरामा ल्याउने	आ.व. २०७८/ ०७९ भित्र	२००	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व उप शाखा
	- फोहरमैला संकलन व्यवस्थापनलाई थप प्रभावकारी बई शुल्कको व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	२५	- नगरसभा, नगरपालिका - राजश्व परामर्श समिति - राजश्व शाखा
नक्सापास दस्तुर	- ग्रामिण क्षेत्र लगायत शहरी क्षेत्रमा नक्सापास अनिवार्य गराउने र अभिलेखीकरण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	३०	- राजश्व परामर्श समिति - प्राविधिक शाखा - नगर कार्यपालिका
अन्य दस्तुर तथा सेवा शुल्क	- नगरपालिकामा बुझाउनु पर्ने विभिन्न कर दस्तुरहरूको बारेमा स्थानीय संचार माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने	निरन्तर	२०	- नगर कार्यपालिका - लेखा शाखा - राजश्व शाखा
(ग) राजश्व प्रशासन				
राजश्व संकलन तथा अभिलेख	- राजश्वका सबै क्षेत्र समेट्ने गरी सफ्टवेयरमा करका दर अद्यावधिक गर्ने र करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गर्ने	आ.व.०७९ श्रावण भित्र	३५	- नगरकार्यपालिका - राजश्व शाखा
सूचना तथा पारदर्शिता	- स्थानीय सञ्चार माध्यमको अधिकतम् प्रयोग गरी करदाताहरूलाई कर तिर्न सुसुचित गर्ने । - नगरकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार क्षेत्रमा करबाट संकलन भएको रकम खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टास्ने - नगरपालिकाको आम्दानी र खर्च (विशेष गरी आन्तरिक राजश्व तथा तिनको उपयोग) नियमित रुपमा सार्वजनिक	मासिक रुपमा	१५	- नगर कार्यपालिका - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - लेखा शाखा - राजश्व शाखा - वडा सचिवहरू

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
	गर्ने			
अनुगमन	- करदाताहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने छुटेका करदातालाई करदाताको सूचिमा समावेश गर्ने । - राजश्व अनुगमन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने - कर संकलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउने	- आ.ब.०७९/०८० भित्र - अनुगमन प्रत्येक तीन महिनामा	३०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व शाखा
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	- बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान गर्ने - कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	वार्षिक रुपमा (नगरसभा गर्ने दिनमा)	१५	- प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत - कार्यपालिका
सूचना प्रविधिको उपयोग	- करदाता विवरण अद्यावधिक गर्ने (GIS मार्फत Tax Mapping Database System)	आगामी आ.ब. को कार्तिक भित्र सुचना प्रविधि शाखा	५०	राजश्व शाखा, सुचना प्रविधि शाखा
	- राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू र वडा सचिवहरूलाई राजश्व संकेत अनुसार राजश्व संकलन गर्न आवश्यक तालिम उपलव्ध गराउने	२०७९ भाद्र मसान्त सम्म	२००	राजश्व शाखा र सफ्टवेयर प्रदायक संस्था
	- शीर्षकगत करदाता विवरण तयारी अद्यावधिक गर्ने (GIS मार्फत Tax Mapping Database System)	आ.ब. २०७९ को कार्तिक भित्र	१००	राजश्व शाखा, सुचना प्रविधि शाखा
	जम्मा		९८५	

स्रोत: नगरपालिका स्तरीय कार्यशाला, २०७८

५.४ बजेट अनुमान

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरू मध्ये कतिपय कार्यालय सञ्चालन गर्दा नियमित रुपमा गर्न सकिने छ। केही क्रियाकलापहरू नगरपालिकाको दैनिक कार्य सूचीमा पर्दैनन। दैनिक कार्य सञ्चालनमा नपरेका क्रियाकलापहरूलाई कामको अतिरिक्त भार पर्ने भएकाले त्यस्ता क्रियाकलापहरूकालागि बजेटको व्यवस्था गरिएको छ। यस कार्ययोजनामा सिफारिस गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्न ९ लाख ८५ हजार रुपैया बजेटको आवश्यकता पर्ने अनुमान गरिएको छ।

परिच्छेद छ
आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि नगरपालिकाको राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ। राजश्व प्रक्षेपण गर्दा महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ उल्लिखित शीर्षकगत रुपमा गरिएको छ। नगरपालिकाको राजश्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय संकलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ। यस प्रक्षेपणले नगरपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ।

६.१ राजश्व प्रक्षेपणका विधिहरू

तथ्यांकिय आधार : संख्या, दर र दायराको सूचना उपलब्ध हुनसक्ने भएमा करदाता संख्या × करको औसत दर × दायरामा ल्याउन सक्ने प्रतिशतबाट प्रक्षेपण गरिन्छ। जस्तै : सम्पत्ति कर, भुमिकर, व्यवसाय कर, वहाल कर आदि।

विगतको राजश्व वृद्धिदर (Trend) को आधार : विगतको आय सम्वन्धी जानकारी भएको तर भविश्यमा हुन सक्ने संख्या वा दर वा दायरा मध्ये कुनै एक प्राप्त हुन नसक्ने भएमा विगतको राजश्वको वृद्धि दरको आधारमा प्रक्षेपण गरिन्छ। जस्तै : *नक्सापास, सिफारिस दस्तुर आदि।*

संभौताको आधार : कुनै शीर्षकमा आम्दानी प्राप्त हुने गरी विगतमा संभौता भएको अवस्थामा सोही सम्भौतालाई आधार मानी राजश्व प्रक्षेपण गरिन्छ। *जस्तै :विज्ञापन कर, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा विक्री, बहाल विटोरी शुल्क (हाट बजार) आदि।*

लमसम वृद्धिदर : स्थानीय तहको नियन्त्रणमा नभएका र संभौता पनि नभएका स्रोतहरू र राजस्व शीर्षक प्राप्तीको अवस्था हेरी केही अनुमानित प्रतिशतमा वृद्धि हुने देखिएमा अनुमानमा प्रक्षेपण गरिन्छ। जस्तै : *अनुदान, राजश्व वाँडफाँड, रोयल्टी आदि।*

आधार विना अनुमान : स्रोत सम्वन्धी सूचना नभएको र विगतको तथ्याङ्क पनि उपलब्ध नभएको खण्डमा आधार विनानै अनुमान गरिन्छ।

शुन्य प्रक्षेपण : आयको संभावना नभएका स्रोतहरू भएमा प्रक्षेपण गरिंदैन।

६.२ राजश्व संकलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आँकलन

राजश्वको शीर्षकहरूको पहिचान गरी दायरा वृद्धि गर्दै जाँदा नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा उल्लेख्य रुपमा प्रभाव पार्ने देखिन्छ। विगतका आ.व.मा दायरामा नआएका राजश्वका शीर्षकहरूको पहिचान गरी करका दायरामा ल्याउँदा राजश्वमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आकलन गरिएको छ। आगामी आ.व.मा आन्तरिक आयमा समावेश हुने प्रमुख शीर्षकहरू विश्लेषण तपशिलमा उल्लेख गरिएको छ :

क) व्यवसाय कर :

व्यवसाय करबाट यस नगरपालिकाले राम्रो आम्दानी गर्दै आएको छ। नगरपालिका भए पनि अधिकांश भाग गाउँले भरिएको यस नगरमा आउँदा दिनमा बाटोघाटो लगायत अन्य पूर्वाधारको विकासले नगरको ग्रामिण क्षेत्रमा पनि विभिन्न किसिमका व्यवसायहरूको शुरुवात हुँदै गएको पाइन्छ। सबै व्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउँदा व्यवसाय करमा उल्लेख्य मात्रामा आय संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएकोछ।

ख) घरजग्गा बहाल कर :

यस नगरमा घरजग्गा बहाल कर विगतका आ.व.मा पनि संकलन भई आएको छ। यो कर बढी मात्रामा व्यवसायिक प्रयोजन तथा संस्थागत रुपमा भाडामा दिने घरधनीबाट प्राप्त गरिंदै आएको छ। व्यक्तिगत प्रयोजनकोलागि भाडामा लगाउँदा भाडा रकमको ५ प्रतिशत मात्र संकलन गर्दा करको दायरामा वृद्धि हुनेछ र आगामी आर्थिक वर्षमा बहाल कर पनि वृद्धि हुँदै जाने अनुमान गरिएको छ।

ग) नक्सा पास दस्तुर :

विगतका आ.व.मा देखि नै नक्सापास दस्तुरको शुरुवात गरिएको छ। यस नगरमा बाटोघाटो लगायत अन्य पूर्वाधारको विकास संगै पक्की घर तथा भवनहरूको निर्माण हुँदै गएको पाइन्छ। बस्ती विकास शहरी योजना तथा भवन निमार्ण सम्बन्धी आधारभुत निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार नगरपालिकाबाट अनुमती नलिई निर्माण गरिएका घरहरूको घर नक्सा नियमित गर्दा, घरको अभिलेखीकरण गर्दा यस शीर्षकमा उल्लेख्य मात्रामा आय आर्जन हुने सम्भावना रहेको छ।

घ) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन दस्तुर :

घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर कोभिड १९ को कारणले थला परेको भएता पनि गत आर्थिक वर्षमा उल्लेख्य मात्रामा संकलन भएकोले आगामी वर्षहरूमा पनि घरजग्गा रजिष्ट्रेशनबाट उल्लेख्य मात्रामा आय वृद्धि हुदैं जाने आंकलन गरिएको छ।

ङ) मालपोत कर :

यस नगरपालिकामा वि.सं. २०६८ साल देखि मालपोत कर संकलन नगरी एकिकृत सम्पत्ति कर र २०७५ साल देखि सम्पत्ति कर मात्र संकलन गरिएकोमा यस आ.व. देखि मालपोत कर पनि समावेश गर्दा आन्तरिक आयमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आंकलन गरिएको छ।

च) बहाल बिटौरी शुल्क :

यस नगरपालिकामा विगतका आ.व.मा यस शीर्षकबाट राजश्व संकलन नभएकोमा आगामी आ.व. देखि यस शीर्षकलाई पनि दायरामा ल्याउँदा आन्तरिक आयमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आंकलन गरिएको छ।

६.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात्को आगामी तीन वर्ष (आ.व.२०७८/७९ देखि २०८०/८१) को लागि राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ। राजश्वको प्रक्षेपण गर्दा विगतका ३ आ.व. को राजश्व वृद्धि दर, चालु आ.व. मा गरिएको अनुमान र चालु आ.व.को चैत्र मसान्तसम्म संकलन भएको आयका आधारमा गरिएको छ। गत आ.व.मा नसमेटिएका आयका शीर्षकहरूको हकमा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका कार्यक्रमले पार्ने प्रभावलाई मध्येनजर गरी तथ्याङ्कमा आधारित भएर गरिएको छ। आय प्रक्षेपणका आधारहरूलाई शीर्षकगत रुपमा देहायअनुसार व्याख्या गरिएको छ।

तालिका नं. ३२ : आगामी आ.व.हरूका लागि राजश्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा)

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७९/८० कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	**१८३७६०**	
११३१३	सम्पत्ति कर	९६७०५	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	११८६१	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३२१	घर बहाल कर	११९३४	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४५१	सवारी साधन कर	३०००	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाका ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	३५००	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाका ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४७०	विज्ञापन कर	३२५	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६३२	जडिबुटी तथा कवाडी कर	२००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	१३८०	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४७९	अन्य मनोरञ्जन कर	३०	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६९१	अन्य कर	५०	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४६११	व्यवसाय कर	७४८६	आ.व. २०७८/७९ मा ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१४५६	आ.व.२०७८/७९ मा ९० प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरूमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	१७०	आ.व. २०७८/७९ मा ब्याकहो लोडर, एक्साभेटर, लोडर, रोलर, पानी ट्यांकी, टिप्पर भाडाबाट प्राप्त हुने रकमको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरूमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७९/८० कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम	१००	आ.व. २०७८/७९ मा फाराम, पुस्तक, नक्सा जस्ता सामग्रीहरूको बिक्रीवाट रु ६० हजार संकलन हुने र त्यसपछि बार्षिक १० प्रतिशत बृद्धि हुँदै जाने
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	५०	कूल संभावनाको ६० प्रतिशत त्यस पछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२१६	नीजि धारा वापतको महशुल	०	अनुमान नगरिएको
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	३९४	कूल संभावनाको ६० प्रतिशत त्यस पछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
०	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री	*१९५११*	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
०	*दहत्तर वहत्तर बिक्री*	०	अनुमान नगरिएको
०	*फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क*	१०००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यस पछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	*१००*	आ.ब. २०७८/७९ मा एकमुष्ट ४५ लाख र त्यसपछि क्रमशः १० प्रतिशतले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	५०	आ.ब. २०७८/७९ मा एकमुष्ट २० र त्यसपछि क्रमशः १० प्रतिशतले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१४२२४	परिक्षा शुल्क	६०	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ती मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	१५००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	३०	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	११०५०	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	९६००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले घट्दै जाने
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	८०	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	७००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	६२५	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२९१	पर्यटन शुल्क	५१४	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७९/८० कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
१४५२९	अन्य राजस्व	५०	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	**२३८२७९**	
ख.१	***नेपाल सरकार***	***१२६१७०***	
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६१७७३	चालु आ.व.को लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	६१७७३	
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी	२६२५	गत आ.को प्राप्त रकममा क्रमशः ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर		
ख.२	***प्रदेश सकार***	११२१०९	
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	९४५००	चालु आ.व.को लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१७२३५	चालु आ.व.मा का लागि गरिएको अनुमान रकममा क्रमशः ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	५०	आ.ब. २०७८/७९ मा एकमुष्ट २३ हजार र त्यसपछि क्रमशः ५ प्रतिशतले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	३२५	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछि क्रमशः १० प्रतिशतका दरले बृद्धी हुँदै जाने
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**७९८११०**	
ग.१	***नेपाल सरकार***	***७५८०५८***	
१३३११	समानीकरण अनुदान	३११५३५	आ.व. २०७८/७९ मा चालु आ.व. रकममा ५ प्रतिशतले बढ्ने र त्यसपछि क्रमशः १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	३१९०५३	चालु आ.व.मा का लागि गरिएको अनुमान रकममा क्रमशः ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	१०९८३०	
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	चालु आ.व.मा का लागि गरिएको अनुमान रकममा क्रमशः ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०	गत आ.व.मा प्राप्त यथार्थ रकममा क्रमशः ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	१७६४०	
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	०	अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	
ग.२	***प्रदेश सरकार***	***४००५२***	
१३३११	समानीकरण अनुदान	१३५२३	चालु आ.व.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	२७६५	गत आ.व.को यथार्थ रकममा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	०	
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	२७६५	गत आ.व.को यथार्थ रकममा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७९/८० कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरूको लागि प्रक्षेपणको आधार
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	जाने
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०	चालु आ.व.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	१०५००	
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	१०५००	अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	०	
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		अनुमान नगरिएको
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान		
कूल जम्मा		**१२२०१५०**	

६.४ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

नगरपालिकाको आगामी ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गरिएको छ। राजश्वको प्रक्षेपण गर्दा राजश्व कोडको आधारमा गरिएको छ।

तालिका नं. ३३ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपित आय(आगामी तीन आ.व.को)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	**१०५४३६**	**१२७२२०**	**१४६८३६**	**१५९९३६**	**१७४५९६**
११३१३	सम्पत्ति कर	२४,५६५	३०,०००	७७३६४	८५१००	९३६१०
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	३७२	१५०	९४८९	१०४३८	११४८२
११३२१	घर बहाल कर	४,५६७	१०,०००	९५४७	१०५०२	११५५२
११४५१	सवारी साधन कर	०	०	२७००	२९७०	३२६७
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	३,५५०	३,३००	३५००	३८५०	४२३५
११४७०	विज्ञापन कर	०	३१६	२२७	२५०	२७५
११६३२	जडिबुटी तथा कवाडी कर	०	०	२००	२२०	२४२
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	७०२	१,६००	११०४	७७३	५४१
११४७९	अन्य मनोरञ्जन कर	१२२	१०	१८	२०	२२
११६९१	अन्य कर	१	२०	३०	३३	३६
१४६११	व्यवसाय कर	१२,८९९	०	६७३७	७४११	८१५२
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	९,०६९	९,०००	१३१०	१४४१	१५८६
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	०	०	१५३	१६८	१८५
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम	४८	१०	६०	६६	७३
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	०	०	३०	३५	४०

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपित आय(आगामी तीन आ.व.को)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१४२१६	नीजि धारा वापतको महशुल	०	०	०	०	०
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	३,८१२	५४	२३७	२७२	३१३
०	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री	०	३४,७००	१५६०८.४६	१७१६९	१८८८६
०	*दहत्तर वहत्तर बिक्री*	०	०	०	०	०
०	*फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क*	०	०	१०००	११००	१२१०
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	०	०	१००	११०	१२१
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	६३२	५००	५०	५५	६१
१४२२४	परिक्षा शुल्क	०	०	४८	५३	५८
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ती मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	१७	०	१२००	१३२०	१४५२
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	०	३०	२४	२६	२९
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	११,२०२	६,०३०	८८४०	९७२४	१०६९६
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	३१,७६५	३०,०००	५७६०	५१८४	४६६६
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२४४	३००	६४	६७	७१
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	२६४	४००	५६०	६१६	६७८
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	१,२०३	३००	३७५	४१३	४५४
१४२९१	पर्यटन शुल्क	०	०	२००	२२०	२४२
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२८	०	२००	२२०	२४२
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	३७४	५००	१००	११०	१२१
१४५२९	अन्य राजस्व	३,७९४	१५	५०	५५	६१
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	**२२१,१२३**	**२२६,८९२**	**१८५,०५२**	**१९४,३१५**	**२०४,०४१**
ख.१	***नेपाल सरकार***	***१०४३००***	***१२०१६२***	***६७४८६***	***७०८६०***	***७४४०४***
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	८०,३९५	५८,८३१	६४८६१	६८१०४	७१५०९
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	२३,९०५	५८,८३१			
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी	०	२,५००	२६२५	२७५६	२८९४
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर					
ख.२	***प्रदेश सकार***	**११६८२३**	**१०६७३०**	**११७५६६**	**१२३४५४**	**१२९६३८**
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१०५,६९०	९०,०००	९९२२५	१०४१८६	१०९३९६
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	११,१३३	१६,४१४	१८०९६	१९००१	१९९५१
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	०	५०	५३	५५
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	३१६	१९५	२१४	२३६
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**६५६०६७**	**७६०१०५**	**६८९२३३**	**७२३६९५**	**७५९०२३**
ग.१	***नेपाल सरकार***	***६३४४८०***	***७२१९६०***	***६४८२२८***	***६८०६३९***	***७१४६७१***
१३३११	समानीकरण अनुदान	२०१,२००	२९६,७००	३११५३५	३२७११२	३४३४६७
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	४१७,२८०	३०३,८६०	३१९०५३	३३५००६	३५१७५६
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	०	१०४,६००			

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपित आय(आगामी तीन आ.व.को)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०			
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	१६,०००	०	१७६४०	१८५२२	१९४४८
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	०	१६,८००			
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	०	०	०	०	०
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	०			
ग.२	***प्रदेश सरकार***	***२१५८७***	***३८१४५***	***४१००५***	***४३०५५***	***४४३५२***
१३३११	समानीकरण अनुदान	८,१८३	१२,८७९	१४१९९	१४९०९	१५६५५
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	३,४०४	२,६३३	२९०३	३०४८	३०४८
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	०	०			
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	२,६३३	२९०३	३०४८	३०४८
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०			
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	१०,०००	०	१०५००	११०२५	११०२५
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	०	१०,०००			
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	१०,०००	१०५००	११०२५	११५७६.३
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	०			
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	***०***	***०***	***०***	***०***	***०***
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	०	०	०	०	०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	०	०			
कूल जम्मा		**९८२६२६**	**१११४२१७**	**१०२११२१**	**१०७७९४५**	**११३७६६०**

परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा

७.१ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश

कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदानको विश्लेषण गर्दा गत वर्ष १०.७३ प्रतिशत र चालु आ.व.मा गरिएको अनुमानको आधारमा ११.४२ प्रतिशत देखिन्छ। अन्तिम वर्ष २०८१/८२ मा १५.३५ प्रतिशत हुन सक्ने देखिन्छ। आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी नगरपालिकाको ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण शारांशमा तल दिइएको छ।

तालिका नं. ३४ : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा)

क्र. सं.	राजश्व शिर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.व.को)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
क.	**आन्तरिक आय**	१०५४३६	१२७२२०	१४६८३६	१५९९३६	१७४५९६
ख.	**राजश्व बाँडफाँड**	२२११२३	२२६८९२	१८५०५२	१९४३१५	२०४०४१
	नेपाल सरकार	६३४४८०	७२१९६०	६४८२२८	६८०६३९	७१४६७१
	प्रदेश सरकार	११६८२३	१०६७३०	११७५६६	१२३४५४	१२९६३८
ग.	**अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण**	६५६०६७	७६०१०५	६८९२३३	७२३६९५	७५९०२३
	संघीय सरकार	६३४४८०	७२१९६०	६४८२२८	६८०६३९	७१४६७१
	प्रदेश सरकार	२१५८७	३८१४५	४१००५	४३०५५	४४३५२
	अन्य आन्तरिक अनुदान	०	०	०	०	०
	जम्मा	९८२६२६	१११४२१७	१०२११२१	१०७७९४५	११३७६६०
कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशत)		१०.७३	११.४२	१४.३८	१४.८४	१५.३५

७.२ आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण

यस नगरपालिकाको आन्तरिक आय, राजश्व बाँडफाँड, अनुदान तथा वितीय हस्तान्तरण सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ।

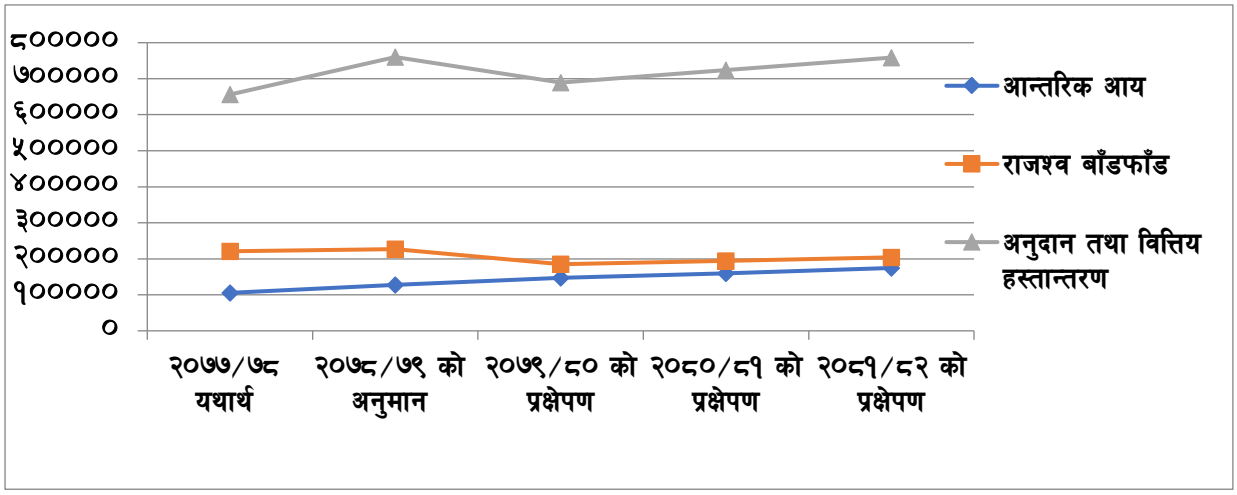

७.३ नतिजा तालिका

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्दा यस नगरपालिकाको तपशिलमा उल्लेखित असर, प्रतिफल प्राप्त गरेको हुनेछ ।

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	आधार वर्ष (२०८१/८२)
असर	कूल बजेटमा आन्तरिक राजश्व वा करको हिस्सामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	आन्तरिक आय	रु हजारमा	१२७२२०	१७४५९६
		आन्तरिक आयको हिस्सा	प्रतिशत	११.४२	३.७०
(क)	**कर राजश्व**				
प्रतिफल १	सम्पत्ति कर सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण तथा करदाताको अभिलेख तयार भएको हुनेछ ।	सम्पत्ति कर	हजारमा	३०,०००	९३६१०
		करदाता	संख्या	३१५३८	७७८३७
प्रतिफल २	मालपोत संकलन कार्यविधि निर्माण भई जग्गाको मूल्य अनुसारको दर निर्धारण भएको हुनेछ ।	मालपोत	हजारमा	२६५३	३२१०
		करदाता	संख्या	३१५३८	७७८३७
प्रतिफल ३	मालपोत करदाताको अभिलेख तयार भई करका दर सफ्टवेयरमा समावेश भएको हुनेछ ।	करदाता	संख्या	३१५३८	७७८३७
प्रतिफल ४	घरजग्गा वहाल करको कार्यविधि तयार भई सफ्टवेयर तयार भएको हुनेछ ।	कार्यविधि	संख्या	०	१
प्रतिफल ५	घर तथा जग्गा वहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत संकलन भएको हुनेछ ।	बहाल कर तिर्ने करदाता	संख्या	–	२८२३
प्रतिफल ६	सबै व्यवसायीहरू व्यवसाय करको दायरामा आएका हुनेछन ।	व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान	पटक	०	२
		सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट मार्फत आव्हान	पटक	निरन्तर	
		दर्ता भएका व्यवसाय	संख्या	०	१३६४
		उद्योग बाणिज्य संघका प्रतिनिधिहरूसँग छलफल र अन्तरक्रिया	पटक	०	त्रैमासिक
प्रतिफल ७	घरदैलो कार्यक्रम मार्फत व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र वितरण तथा कर असुली कार्य सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।	घरदैलो कार्यक्रम	पटक	०	त्रैमासिक
(ख)	**गैरकर राजश्व**				
प्रतिफल १	पर्ति जग्गा र ती जग्गामा बनेका नीजि संरचनाको	बहाल विटौरी शुल्क	रु हजारमा	०	१५०

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	आधार वर्ष (२०८१/८२)
	अभिलेख भई बहाल बिटौरी शुल्क संकलन भएको हुनेछ ।	अनुगमन	पटक	०	१
प्रतिफल २	स्थानीय पूर्वाधार उपयोग सेवा शुल्क असुल भएको हुनेछ ।	पर्यटकीय तथा धार्मिक क्षेत्रमा पूर्वाधार	संख्या	०	१
		तरकारी तथा फलफूल संकलन केन्द्र	सख्या	०	२
		बस पार्क तथा पार्किङ्ग स्थल	संख्या	०	१
		फोहरमैला व्यवस्थापन संकलन	पटक	निरन्तर	
प्रतिफल ३	ग्रामिण क्षेत्र लगायत शहरी क्षेत्रमा नक्सापास तथा अभिलेखीकरण कार्य अनिवार्य रुपमा सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।	नक्सा पास भएका घर	संख्या	०	२००
		अभिलेखीकरण भएका घर	संख्या	०	५००
ग)	**तथ्याङ्क व्यवस्थापन राजश्व परिचालन**				
प्रतिफल १	करका शीर्षकहरू तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणालीमा आवद्ध भएको हुनेछ ।	तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणालीमा आवद्ध सूचना प्रणाली	संख्या		
प्रतिफल २	कर दाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	संख्या	०	४
(घ)	**राजश्व प्रशासन**				
प्रतिफल १	राजश्वका सबै क्षेत्र समेट्ने गरी सफ्टवेयरमा करका दर अद्यावधिक गरी करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा प्रविष्ट भएको हुनेछ ।	सफ्टवेयरमा प्रविष्ट भएका करका शीर्षक	संख्या	३	६
प्रतिफल २	करदाताहरूको विवरण अद्यावधिक गरी छुटेका करदातालाई करदाताको सूचिमा समावेश भएका हुनेछन् ।	सफ्टवेयरमा प्रविष्ट भएका करदाता	संख्या	–	
	करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	पटक	०	१
		बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान कार्यक्रम	पटक	०	१
		कर्मचारीहरूलाई तालिम सञ्चालन	पटक	०	३

परिच्छेद आठ : कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

प्रक्षेपणमा उल्लेख गरिएको लक्ष पुरा गर्न यस दस्तावेजको परिच्छेद ५ मा उल्लेखित राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याएको हुनुपर्दछ। कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका कार्यहरू सम्पन्न गर्न नगरपालिकाले आफ्नै बजेट तथा अन्य सहयोगी निकाय तथा परियोजनाहरूबाट पनि सहयोग लिन सक्नेछ। नगरपालिकाले आफ्नो बार्षिक योजना तथा बजेटमा राजश्व सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत निम्न क्रियाकलापहरू सञ्चालनका लागि बजेट व्यवस्था गर्न आवश्यक देखिन्छ।

- राजश्व शाखा तथा वडा कार्यालयमा जडान गरिएको सफ्टवेयरमा आयका सबै शीर्षकहरूको दर समावेश गर्ने
- सम्पत्ति कर, मालपोत कर, घरजग्गा बहाल कर, तथा बहाल बिटौरी शुल्कको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कार्यविधिहरू तयारी गर्ने
- करदाता शिक्षा कार्यक्रम तथा राजश्व संकलन शिविर सञ्चालन गर्ने
- कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- पार्किङ शुल्क तथा पर्यटन शुल्कको स्रोतहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने
- राजश्व संकलनको अनुगमन नियमित रुपमा गर्ने

नगरपालिकालाई प्रदान गरिएको राजश्व अधिकारहरू मध्ये कतिपय अधिकारहरू विगतदेख नै उपयोग गरिंदै आएको छ। विगतका आ.व.मा नसमेटिएका राजश्वका अधिकारहरूमध्ये आय संकलन हुन सक्ने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ।

८.२ श्रोत व्यवस्थापन

यस राजश्व सुधार कार्ययोजनामा प्रस्तावित राजश्व सुधारका कार्यहरूलाई कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले आगामी आ.व.को बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ। यसका अलावा प्रस्तावित कार्यहरूलाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, विकास साझेदार निकाय तथा निजी संघ/संस्थाहरूसँग समेत समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

८.३ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था अनुसार यस राजश्व सुधार कार्ययोजनाले राजश्व परामर्श समितिलाई राजश्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी अन्तरिक आम्दानीका स्रोतहरू पहिचान गर्न र स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आय अनुमान गर्ने कार्यमा सहयोग गर्दछ।

सुन्दरहरैंचा नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाले निर्धारण गरेको अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न कार्ययोजनामा तय गरिएका कार्यनीति र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाको राजश्व परामर्श समितिलाई बढी जिम्मेवारी बनाईनेछ। साथै राजश्व परामर्श समितिलाई सहजीकरण गर्न नगर प्रमुखको संयोजकत्वमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रगति सम्बन्धी अनुगमन गर्न एक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको संरचना :

१) नगर प्रमुख	:	संयोजक
२) नगर उपप्रमुख	:	उपसंयोजक
३) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	:	सदस्य
४) आर्थिक विकास समिति संयोजक	:	सदस्य
५) प्रतिनिधी, सुन्दरहरैंचा उद्योग बाणिज्य संघ	:	सदस्य
६) प्रतिनिधि, नागरिक समाज वा टोल विकास संस्था	:	सदस्य
७) राजश्व शाखा प्रमुख	:	सदस्य सचिव

उद्योग बाणिज्य संघ र नागरिक समाजको तर्फका प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यलाई यस समितिले निर्णय गरी आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा समावेश गर्न सक्नेछ।

नगरकार्यपालिकाले आवश्यकता महशुश गरेमा अन्य विषय विज्ञ व्यक्तिहरूलाई पनि आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा राख्न वा समितिको बैठकमा बोलाई आवश्यक सल्लाह सुझाव लिन सक्नेछ। अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको बैठक कम्तिमा चौमासिक रुपमा बस्नेछ तर समितिले आवश्यकता ठानेमा आवश्यकता अनुसार जतिपटक पनि बैठक बस्न सक्नेछ।

अनुगमन समितिले निम्नानुसार कार्य गर्नेछ।

१) राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरूका लागि आवश्यक पर्ने बजेटको ब्यवस्थाका लागि आवश्यक कार्य गर्ने र नगरसभाबाट परित गराउने।
२) सबै क्रियाकलापहरूलाई अलग अलग रुपमा बजेट विनियोजन गर्न संभव नभएको अवस्थामा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि एकमुष्ठ बजेटको माग गर्ने।
३) स्वीकृत कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलाप छुट्याई जिम्मेवार सम्बद्ध शाखाका कर्मचारीलाई जिम्मेवारी तोक्ने।
४) जिम्मेवार शाखा वा कर्मचारीले आफुसँग सम्बनधित कार्यजिम्मेवारी पुरा गरे नगरेको अनुगमन गर्नु पर्नेछ।
५) जिम्मेवार शाखा वा पदाधिकारीहरूबाट उनीहरूको जिम्मेवारी भित्रका क्रियाकलापको प्रगति विवरण चौमासिक रुपमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत संकलन गरी समीक्षा गर्ने।
६) अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिबाट प्राप्त सुझावहरूलाई राजश्व परामर्श समितिमा वा नगरकार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरी आवश्यक कार्वाही गराउने।
७) राजश्व सुधार कार्ययोजनामा भएको क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक परेमा क्रियाकलाप संसोधन वा थप गर्न तथा जिम्मेवारीहरूको हेरफेर गर्नको लागि राजश्व परामर्श समिति समक्ष सिफारिस गर्ने।

प्रक्षेपित राजश्व असुलीमा देखिएका समस्याहरूको समधानका लागि आवश्यक कार्यका लागि नगर कार्यपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्नुपर्नेछ। यो राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन :

यो राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनकालागि प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरू तथा वडा सचिवहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ। नगरपालिकाले कम्तिमा महिनाको एक पटक बैठक बसी कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भए नभएको, राजश्व असुलीको लक्ष्य अनुसार असुली भए नभएको, लक्ष हासिल गर्ने दिशातर्फ उन्मुख भए नभएको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत एवं कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ।

(ख) राजश्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

राजश्व परामर्श समितिले राजश्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा आय संकलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई चौमासिक रुपमा आवश्यक परामर्श प्रदान गर्नुपर्दछ। त्यसैगरी आगामी आ.व.को लागि आयको अनुमान गर्नुभन्दा पूर्व विगतको आर्थिक ऐनको मूल्याङ्कन गरी आयका स्रोत, दर तथा दायरा र व्यवस्थापनमा हेरफेर गर्नुपर्ने भएमा सुधारकालागि क्रियाकलापसिफारिश गर्ने र त्यसैको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ। यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ती पश्चात राजश्व सुधार योजनाको समिक्षा गर्नुपर्दछ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

कार्यपालिकाको बैठकले राजश्व परामर्श समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ। समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूमा आवश्यक छलफल गरी राजश्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नुपर्ने भएमा आवश्यक निर्णय गर्नुपर्दछ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको पश्चात आन्तरिक राजश्वमा के कति सुधार भयो वा सुधारोन्मुख छ भनी नगरपालिकाले गरेको राजश्वको प्रक्षेपणलाई आधार मानेर संघिय अर्थ मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमन गर्न सक्नेछन।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्य, २०७६।७७
- नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४
- स्थानीय तहको आर्थिक ऐनको नमूना, २०७४
- प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ - नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठित कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको
- सुन्दरहरैचा नगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८/७९

राजश्व सुधार कार्ययोजना(RIAP)

तथ्याङ्क संकलन फारम

.....**गाउँ/नगरपालिका**

क. राजश्वका स्रोतहरू तथा हालको परिचालन अवस्था

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	कैफियत
क.१	**कर तर्फ**				
१	सम्पत्ति कर				
२	भूमिकर (मालपोत)				
३	घर जग्गा बहाल कर				
४	व्यवसाय कर				
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)				
६	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर				
७	विज्ञापन कर				
क.२.	**अन्य राजश्व**				
	शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल				
१	वहाल विटौरी शुल्क				
२	पार्किङ्ग शुल्क				
३	पर्यटन शुल्क				
४	परिक्षा शुल्क				
५	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क				
६	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क				
७	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क				
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क				
९	अस्पताल संचालन				
१०	एम्बुलेन्स संचालन				
११	दमकल संचालन				
१२	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
१३	स्थानीय खानेपानी महसुल				
१४	स्थानीय विद्युत महसुल				
	दस्तुर				
१	नक्सापास दस्तुर				
२	सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर				
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर				
४	नाता प्रमाणित दस्तुर				
५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर				

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	कैफियत
	बिक्री तथा अन्य आय				
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री				
२	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री				
३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम				
४	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त				
५	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय				
६	न्यायिक दण्ड जरिवाना				
७	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना				
८	अन्य राजश्व				

ख. करदाता तथा कर संकलन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	आयका प्रकार	हाल सम्म दर्ता भएको संख्या	गत आ.व. २०७६/०७७		कैफियत
			कर तिर्नेको संख्या	संकलित रकम	
१	सम्पत्ति कर				
२	भूमिकर (मालपोत)				
३	घर जग्गा बहाल कर				
४	व्यवसाय कर				
५	सवारी कर				

ग. राजश्वमा आधारित तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू

ग.१ भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत मासिक बहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनकालागि निर्मित भवन/घरहरू *(नोटः नीजि अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस आदी)*			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासिय भवन/घरहरू			
	कच्ची घरहरू (कच्चीजोडाई तथा छाना)			
	अर्ध कच्ची घरहरू (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)			
	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर (Without RCC Frame Structure)			
	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)			
	जम्मा			

ग.२ जग्गा सम्बन्धी विवरण *(नोटः जग्गाको उपयोगिता तथा मुल्यांकनका आधारमा वर्गिकरण गर्ने ।)*

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्यांकन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१				
२				
३				
जम्मा				

ग.३ सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ग.४ व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	सानालगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा, मनि टर्नास्फर आदि)				
३	ब्यापारिक मल, सपिङ सेन्टर				
४	संस्थागत विद्यालय तथा कलेज				
५	नीजि अस्पताल				
६	होटल तथा रिसोर्ट				
७	डिलर तथा थोक विक्रेता				
८	अन्य ब्यवसायहरू				

ग.५ विक्री गर्ने बस्तु संग सम्बनधित विवरण

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	बस्तुहरू	कुल उत्खनन तथा विक्री योग्य परिमाण	कैफियत
१		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		
२		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		

ग.६ जडिबुटी तथा कवाडी वस्तुको ब्यवसायिक उपयोग

क.सं.	बस्तुहरू	इकाई	अनुमानित संकलन परिमाण	बजार बिक्री मुल्य
क.	जडिबुटी जन्य बस्तुहरू			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरू			

ग.७ नक्सापास सम्बन्धी विवरण (प्राविधिक शाखा)

१	नक्सापास लागु भएको मिति			
क्र.सं.	**विवरण**	हाल सम्म (जम्मा)	**आ.व. २०७६।७७ मा**	चालु आ.व.मा हुन सक्ने अनुमान
२	नक्सा पास संख्या			
३	अभिलेखिकरण संख्या			
४	औसत नक्सापास हुने घरको क्षेत्रफल (वर्ग मिटर)			
	नक्सापास बापत संकलन हुने औसत दस्तुर			
५	**हालसम्म नक्सापास भएको सबैभन्दा ठुलो संरचना**			
	क्षेत्रफल			
	नक्सापास भएको आर्थिक वर्ष			
	नक्सापास दस्तुर			

घ. सम्पत्ति परिचालन (जिन्सी शाखा)

घ.१.स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेका स्थान	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)	कैफियत
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

घ.२. स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

घ.३. स्वमित्वमा रहेका र बहालमा भएका मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण

क्र.सं.	मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण	विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

ङ. निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)	कैफियत
१	फोहरमैला व्यवस्थापन					
२	खानेपानी / धारा					
३	बिजुली					
४	ढल निकास					
५	सडक बत्ति					
६	सार्वजनिक शौचालय					
७	पार्क					
८	पर्यटकिय स्थल					
९	हाट बजार					
१०	पशु बधशाला					
११	बसपार्क					
१२	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र					
१४	एम्बुलेन्स संचालन					
१५	दमकल संचालन					

च. ठेक्का कायम भई वा अमानत बाट आय संकलनको अवस्था

क्र.सं.	विवरण	स्थल	गत आ.व. २०७६/०७७		चालु आ.व. २०७७/०७८		
			परिमाण	ठेक्का लागेको /संकलन भएको रकम	परिमाण	न्युनतम ठेक्का रकम	ठेक्का लागेको /संकलन भएको रकम
१	स्लेट						
२	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो						
३	काठ, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर						
४	विज्ञापन						
५	हाटबजार						
६							

मिति २०७८/१०/२३ गते आईतबारका दिन सुन्दरहरैचा नगरपालिकाका नगर प्रमुख श्री शिवप्रसाद ढकालज्यूको अध्यक्षतामा हसिना बैठक कक्षमा राजश्व सुधार कार्य योजनाका सम्बन्धमा इन्टेग्रिभ मिडिया एण्ड रिसर्च सेन्टरको परामर्शमा तपशिल बमोजिमका महानुभावहरूको उपस्थितिमा छलफल तथा अर्न्तक्रिया कार्यक्रम गरियो ।

सि.नं.	नामथर	पद	कार्यरत शाखा	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	श्री शिवप्रसाद ढकाल	नगर प्रमुख		९८५२०२१७१९	
२	श्री धनमाया तामाङ	उप प्रमुख		९८६२०१४७३८	
३	श्री विनोद भट्टराई	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत		९८५२०६६१११	
४	रामलाल गाउँदा	कार्यपालिका सदस्य		९८६१२२०५०५	
५	श्री रवर [illegible]	[illegible]		९८५३२६३३२	
६	[illegible]	अ.हे.नं.		९८५२०२५८२३	
७	निर्मला गौतम	अ.वि.नि.		९८५२०५२२१६	
८	फागु बहादुर घिमिरे	राजस्व अ.		९८४२२३६५०६	
	दिपक बजगाई	सचिवालय		९८४२०३२२३३	
	मोचन्द्र बस्नेत	खा० सि योजना		९८५२९८७०१६	
	[illegible]	[illegible]		९८५२०५०१६९	
	विरन लाल चौधरी	वडाअध्यक्ष	वडा कार्यालय — ११	९८५२०५२१४६	
	अनुषा थापा भण्डारी	ना.प्रा.स	कृषि प्रसार शाखा	९८६२१३३४६३	
	[illegible]	लेखापरिक्षक	लेखा शाखा	९८४२०५८७३०	
	अञ्जिला शर्मा	कार्यपालिका सदस्य	सु० इ०	९८६२०६५२८६	
	उमादेवी बुढा	कार्यपालिका सदस्य	सु. इ०	९८४२०८३३३३	
	हेम कुमारी विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य	सु. इ०	९८१९०३२४२३	
	जीवन चापागाँइ	पशु चिकित्सक	सु. इ. ना.पा.	९८४१०३४३२२	
	जीवन कुमार राई	वडा अध्यक्ष	सु. इ. ६	९८५१९२१४४	
	चैतन्य प्र. सिर्देल	वडा अध्यक्ष	सु. इ. — ८	९८६२०५०३६१	
	राजेन्द्र बहादुर थापा	" "	" " — १०	९८५२०१९६५२	
	तिर्थराज घिमिरे	ना. पाचौ	सु. इ. ना. पा.	९८५२०३६३६२	
	तारा घिमिरे	ना०प०१०१०	सु० इ० ना.पा०	९८४२२३५२८२	

Scanned with CamScanner

अनुसूची ४ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू

कार्यक्रममा सहभागी वडा सचिबहरू

स्रोत व्यक्ति सुरेन्द्र वाग्ले प्रस्तुतीकरण गर्दै